

Platne usluge u Europskoj uniji

Mišćenić, Emilia

Source / Izvornik: **IX. Majsko međunarodno znanstveno savjetovanje „Uslužno pravo“, Pravni fakultet Sveučilišta u Kragujevcu, 2013, 313 - 359**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:118:093994>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-08**

PRAVI

Pravni fakultet Faculty of Law

Sveučilište u Rijeci
University of Rijeka

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Law](#)
[- Repository University of Rijeka, Faculty of Law](#)

IX МАЈСКО
САВЕТОВАЊЕ

УСЛУЖНО ПРАВО

УРЕДНИК:
Миодраг Мићовић

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

Крагујевац
2013.

ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
Институт за правне и друштвене науке

УСЛУЖНО ПРАВО

Уредник
МИОДРАГ МИЋОВИЋ

Крагујевац
2013.

УСЛУЖНО ПРАВО

Зборник реферата са Међународног научног скупа одржаног 10. маја 2013. године, на Правном факултету у Крагујевцу у организацији Института за правне и друштвене науке Правног факултета Универзитета у Крагујевцу.

Међународни научни одбор Мајског саветовања:

Проф. др Мирослав Миловић, Филозофски факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Маркус Фаро де Кастро, Правни факултет Универзитета у Бразилији; Проф. др Данче Манолева-Митровска, Правни факултет "Јустинијан I", Универзитета "Кирил и Методије" Скопље; Проф. др Миха Јухарт, Правни факултет Универзитета у Љубљани; Проф. др Хрвоје Качер, Правни факултет Свеучилишта у Сплиту; Проф. др Един Ризвановић, Правни факултет Универзитета "Џемал Биједић" у Мостару; Проф. др Снежана Миладиновић, Правни факултет Универзитета Црне Горе; Проф. др Миодраг Мићовић, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ИЗДАВАЧ: Правни факултет Универзитета у Крагујевцу
Институт за правне и друштвене науке
Јована Цвијића 1, 34000 Крагујевац
телефон: (034) 306 513, 306 504
телефакс: (034) 306 540
е-пошта: faculty@jura.kg.ac.rs
веб: <http://.jura.kg.ac.rs>

РЕЦЕНЗЕНТИ Проф. др Данче Манолева Митровска
Проф. др Миха Јухарт
Проф. др Хрвоје Качер

ЗА ИЗДАВАЧА: Проф. др Предраг Ч. Стојановић

УРЕДНИК: Проф. др Миодраг Мићовић

ШТАМПА: Кварк, Краљево

ТИРАЖ: 200 примерака

ISBN 978-86-7623-042-6

Штампање Зборника подржало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

САДРЖАЈ

Начелна разматрања о услугама

1. Др Миодраг Мишовић, редовни професор ЗАЈЕДНИЧКА ПРАВИЛА ЗА УГОВОРЕ О УСЛУГАМА	3
2. Др Снежана Миладиновић, редовни професор ПОЈЕДИНИ УГОВОРИ О ПРУЖАЊУ УСЛУГА У ОДРЕДБАМА ЗАЈЕДНИЧКОГ РЕФЕРЕНТНОГ ОКВИРА ЗА ПРИВАТНО ПРАВО (COMMON FRAME OF REFERENCE FOR PRIVATE LAW - CFR	17
3. Др Марко Ђурђевић, ванредни професор ТУМАЧЕЊЕ УГОВОРА – ПОЈАМ, ПРЕДМЕТ И ГРАНИЦЕ	37
4. Др Жељко Бартуловић, ванредни професор Др Лорис Беланић, виши асистент СТРАНАЦ – СТЈЕЦАТЕЉ НЕКРЕТНИНА У ПОВИЈЕСТИ И У ПОЗИТИВНОМ ПРАВУ ХРВАТСКЕ КАО ПРЕТПОСТАВКА ПРУЖАЊА УСЛУГА	55
5. Др Синиша Варга, ванредни професор КОРИШЋЕЊЕ ЉУДСКОГ ОБЛИЧЈА У КОМЕРЦИЈАЛНЕ СВРХЕ	79
6. Др Срђан Владетић, доцент ОБАВЉАЊЕ УСЛУГА ПУТЕМ ФИДУЦИЈЕ ЗАКЉУЧЕНЕ СА ПРИЈАТЕЉЕМ	99
7. Јован Вујичић, асистент СЛОБОДА ПРУЖАЊА УСЛУГА У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	107

Прометно-пословне услуге

1. Др Зоран Миладиновић, редовни професор ПОСРЕДОВАЊЕ, ЗАСТУПАЊЕ И ПРУЖАЊЕ ДУГИХ УСЛУГА У ОСИГУРАЊУ	127
2. Др Игор Камбовски, доцент НОВА КОНЦЕПЦИЈА УСЛУГА - ЕЛЕКТРОНСКА ТРГОВИНА VIS-à-VIS ТРАДИЦИОНАЛНЕ ТРГОВИНЕ	149
3. Мр Јована Пушац, асистент ПРАВА И ОБАВЕЗЕ НАРУЧИОЦА И ИЗВОЂАЧА ИЗ УГОВОРА О ГРАЂЕЊУ	157

Финансијске услуге

1. Др Хрвоје Качер, редовни професор ДЕВИЗНА КЛАУЗУЛА И КАМАТНА СТОПА - НЕКЕ НОВОТЕ У ХРВАТСКОЈ НОРМАТИВИ И СУДСКОЈ ПРАКСИ	191
---	-----

II

2. Др Иванка Спасић, редовни професор ФАКТОРИНГ ПОСАО - ОБЛИК ФИНАНСИРАЊА И УСЛУЖНА ДЕЛАТНОСТ	215
3. Др Един Ризвановић, ванредни професор ИНТРОДУКЦИЈА ГАРАНЦИЈСКИХ ФОНДОВА У ПОСЛОВНИ СИСТЕМ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ	235
4. Др Маријана Дукић Мијатовић, ванредни професор Мр Сања Гонгета, асистент БАНКАРСКЕ ГАРАНЦИЈЕ У СВЕТЛУ ПРАВИЛА МЕЂУНАРОДНЕ ТРГОВИНСКЕ КОМОРЕ: <i>UNIFORM RULES FOR DEMAND GUARANTEES</i>	253
5. Др Мирјана Кнежевић, ванредни професор ПЛАТНИ ПРОМЕТ И ПЛАТНЕ УСЛУГЕ	267
6. Др Јасмина Лабудовић Станковић, доцент ПЕНЗИЈСКИ ФОНДОВИ У РУСКОЈ ФЕДЕРАЦИЈИ И ИНВЕСТИЦИЈЕ ЊИХОВИХ СРЕДСТАВА	281
7. Др Жаклина Спалевић, доцент БАНКАРСКА ГАРАНЦИЈА КАО СРЕДСТВО ОБЕЗБЕЂЕЊА ОД ФИНАНСИЈСКИХ РИЗИКА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	295
8. Др Емилиа Мишћенић, виши асистент ПЛАТНЕ УСЛУГЕ У ЕУРОПСКОЈ УНИЈИ	313
9. Др Зоран Илкић ПРАВНА ЗАШТИТА КОРИСНИКА УСЛУГА ОСИГУРАЊА ОД ОДГОВОРНОСТИ	361
10. Борко Михајловић, сарадник у настави ПРАВО КОРИСНИКА ФИНАНСИЈСКИХ УСЛУГА НА ПРЕВРЕМЕНУ ОТПЛАТУ КРЕДИТА	377
11. Никола Недељковић, докторанд КАМАТНА СТОПА И ЗАСТОЈ У ОТПЛАТИ КОД УГОВОРА О КРЕДИТУ	391

Туризам

1. Др Драган Вујисић, ванредни професор УГОВОР О ОРГАНИЗОВАЊУ ПУТОВАЊА - Одговорност организатора путовања -	421
2. Андреј Мићовић, асистент НЕПРАВИЧНЕ УГОВОРНЕ ОДРЕДБЕ СА ОСВРТОМ НА ТАЈМ-ШЕРИНГ	435

Спорт и забава

1. Др Ненад Ђурђевић, редовни професор СПОРТСКИ СТРУЧЊАЦИ И ПРУЖАЊЕ УСЛУГА У СПОРТУ	453
---	-----

2. Др Вања Смоквина, виши асистент
УНУТАРЊЕ ТРЖИШТЕ ЕУРОПСКЕ УНИЈЕ И
ГОСПОДАРСКА СЛОБОДА ПРУЖАЊА УСЛУГА КРОЗ
ПЕРСПЕКТИВУ ОДЛУКА ЕУРОПског СУДА -
WALRAVE И КОСН ТЕ DELIÈGE 505
3. Др Александар Климовски, доцент, мр Тимчо Муцунски, асистент
РАЗВОЈ ПРАВА ИГАРА НА СРЕЋУ КАО САВРЕМЕНЕ УСЛУГЕ
У ОКВИРУ МАКЕДОНСКЕ ПРАВНЕ РЕГУЛАТИВЕ 543

Услуге од општег интереса

1. Др Јелена Вилус, редовни професор
ЈАВНО-ПРИВАТНО ПАРТНЕРСТВО И УСЛУЖНО ПРАВО 567
2. Др Срећко Јелинић, редовни професор,
Др Звонимир Јелинић, виши асистент
О НАКНАДИ ЗА КОРИШТЕЊЕ ЈАВНИХ ПАРКИРАЛИШНИХ
ПОВРШИНА – О ЗАШТИТИ ПОТРОШАЧА У ПОДРУЧЈУ
КОРИШТЕЊА УСЛУГЕ ПАРКИРАЊА 583
3. Др Мирослав Милосављевић, доцент
ЈАВНО ПРЕДУЗЕЊЕ - СУБЈЕКТ УСЛУЖНОГ ПРАВА
У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ СА ПОСЕБНИМ ПОГЛЕДОМ
НА РЕШЕЊА У ЗАКОНУ О ЈАВНИМ ПРЕДУЗЕЊИМА ИЗ 2012. 605
4. Владимир Петровић, сарадник у настави
УСЛУГЕ ВОДОСНАБДЕВАЊА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ
СА ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА ДИРЕКТИВЕ
ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ О ВОДАМА 625

Интелектуална својина и услуге

1. Др Звонимир Јелинић, виши асистент
ЕСЕЈ О ХРВАТСКОМ ОДВЈЕТНИШТВУ
У ЕУРОПСКОМ КОНТЕКСТУ ПРОЦЈЕНА САДАШЊЕГ
СТАЊА И ПЕРСПЕКТИВЕ БУДУЋЕГ РАЗВОЈА
У СВЈЕТЛУ НАДОЛАЗЕЋИХ ПРОМЈЕНА 643
2. Ксенија Влашковић, докторанд Јелена Пурић, докторанд
ЕКОНОМСКЕ И ПРАВНЕ ФУНКЦИЈЕ ЖИГА
ПРВЕНСТВЕНО СА АСПЕКТА КОРИСНИКА
ПРОИЗВОДА И УСЛУГА 657

Здравство и социјална заштита

1. Др Емилија Станковић, ванредни професор
ЗНАЧАЈ ЕТИКЕ У РАДУ ФАРМАЦЕУТА 669
2. Др Драгица Живојиновић, ванредни професор
ЗАШТИТА ВУЛНЕРАБИЛНИХ СУБЈЕКТА КЛИНИЧКИХ
ИСПИТИВАЊА У ДЕКЛАРАЦИЈИ ИЗ ХЕЛСИНКИЈА 681

IV

3. Др Нина Планојевић, ванредни професор
ЖЕНЕ У ФЕРТИЛНОМ ПЕРИОДУ КАО СУБЈЕКТИ КЛИНИЧКИХ
ИСПИТИВАЊА У МЕЂУНАРОДНИМ И СРПСКИМ ПРОПИСИМА 699
4. Мр Вељко Влашковић, асистент
ПРАВНИ И ЕТИЧКИ АСПЕКТИ ДОНИРАЊА
ОРГАНА СА ЖИВИХ И ПУНОЛЕТНИХ ЛИЦА
НЕСПОСОБНИХ ЗА РАСУЂИВАЊЕ 717
5. Бланка Иванчић-Качер, асистент
ОБЛИГАЦИЈА СРЕДСТВА ИЛИ ЦИЉА
КОД ПРУЖАЊА УСЛУГА ЕСТЕТСКЕ КИРУРГИЈЕ 733
6. Тамара Ђурђић Милошевић, асистент
ПРАВО НА ПОВЕРЉИВОСТ МЕДИЦИНСКИХ ПОДАТАКА 757
7. Миливоје Лапчевић, асистент
ХИБРИДНИ КАРАКТЕР ПОНУДЕ УСЛУГА
СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ 773
8. Вељко Турањанин, сарадник у настави
НАСТАНАК И МОГУЋНОСТИ РАЗВОЈА
'ТУРИЗМА СМРТИ' У ЗАПАДНОЈ ЕВРОПИ 787

Управа

1. Др Мирослав Врховшек, професор емеритус,
Др Владимир Козар, доцент
УПРАВНА И СУДСКА ЗАШТИТА ПРАВА
ПО НОВОМ ЗАКОНУ О ЈАВНИМ НАБАВКАМА 807
2. Др Зоран Јовановић, доцент
ЕЛЕКТРОНСКЕ ЈАВНЕ УСЛУГЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 831
3. Мр Јелена Вучковић, асистент
АГЕНЦИЈСКИ МОДЕЛ УСЛУЖНЕ УПРАВЕ 845
4. Јелена Јовичић, сарадник у настави
УСЛУГЕ ВРШИОЦА НЕДРЖАВНЕ ЈАВНЕ УПРАВЕ
У УСТАВНОМ СИСТЕМУ СРБИЈЕ 861

Образовање

1. Др Дејан Матић, асистент
ПОЛОЖАЈ ВРШИОЦА УСЛУГА
У ОБЛАСТИ ВИСОКОГ ОБРАЗОВАЊА 873

Заштита права корисника услуга

1. Др Гордана Станковић, редовни професор
ПРУЖАЊЕ БЕСПЛАТНИХ ПРАВНИХ УСЛУГА
У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ 885

2. Др Милена Петровић, ванредни професор ПОСЕБНА МЕЂУНАРОДНА НАДЛЕЖНОСТ ЗА СПОРОВЕ ИЗ УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ: РЕШЕЊА БРИСЕЛ I УРЕДБЕ	901
3. Др Хано Ернст, доцент, Др Габријела Михелчић, доцент ОДШТЕТНОПРАВНА ЗАШТИТА ЗБОГ НЕОДГОВАРАЈУЋЕ УСЛУГЕ ПРИВАТНОПРАВНИХ РЕГИСТАРА У ХРВАТСКОМ ПРАВУ	915
4. Др Жељка Приморац, доцент ОСИГУРАТЕЉНО-ПРАВНА ЗАШТИТА ПУТНИКА У ЈАВНОМ ПРОМЕТУ ОД ПОСЉЕДИЦА НЕСРЕТНОГ СЛУЧАЈА КРОЗ ИНСТИТУТ ИЗРАВНЕ ТУЖБЕ	951
5. Љубодраг Пљакић, судија у пензији КЉУЧНЕ ОДРЕДНИЦЕ НОВОГ ЗАКОНА О УПРАВНИМ СПОРОВИМА	969
6. Мр Зоран Вуковић, асистент МЕТОДЕ АЛТЕРНАТИВНОГ РЕШАВАЊА ПОТРОШАЧКИХ СПОРОВА	979
7. Ана Тимчић, докторанд МЕДИЈАЦИЈА У НАРОДНОЈ БАНЦИ СРБИЈЕ И ФИНАНСИЈСКЕ УСЛУГЕ	995
8. Јелица Драговић, докторанд ЗАШТИТА ПРАВА ПОТРОШАЧА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	1005

Услуге и друга са њима повезана питања

1. Др Божин Влашковић, редовни професор СЕРИЈСКИ ЖИГОВИ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ПРАВДЕ	1017
2. Др Предраг Стојановић, редовни професор НОРМАТИВНЕ И ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ЈАВНИХ НАБАВКИ	1027
3. Др Свето Пурић, редовни професор ЖЕНЕ У ЛИДЕРСКИМ УЛОГАМА	1041
4. Др Радоје Брковић, редовни професор ПРАВНА РЕГУЛАТИВА СЕЗОНСКИХ УСЛУЖНИХ ПОСЛОВА У СРБИЈИ	1049
5. Др Драган Батављевић, ванредни професор ПРУЖАЊЕ УСЛУГА ГРАЂАНИМА У ЛОКАЛНОЈ ЗАЈЕДНИЦИ	1061
6. Др Срђан Ђорђевић, ванредни професор ЗАБРАНА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У ЗАКОНУ О ЈАВНО-ПРИВАТНОМ ПАРТНЕРСТВУ И КОНЦЕСИЈАМА	1085
7. Др Милан Палевић, доцент ДЕТЕРМИНАНТЕ ПОНАШАЊА ПОТРОШАЧА КАО КРАЈЊИХ КОРИСНИКА РОБА И УСЛУГА	1091

VI

8. Др Снежана Стојановић, доцент ПОРЕСКО РЕЗИДЕНТСТВО КОМПАНИЈА У МЕЂУНАРОДНОМ ТРАНСПОРТУ	1109
9. Др Бојан Урдаревић, доцент ПОДУГОВАРАЊЕ КАО НАЧИН ЗАПОШЉАВАЊА У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ	1123
10. Мр Весна Аћић ПОСЕБАН УГОВОР ЗА ОБАВЉАЊЕ ПОСЛОВА ДИРЕКТОРА ЈАВНИХ ПРЕДУЗЕЋА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ	1135
11. Владимир Лепосавић, асистент ПРАВО ПОТРОШАЧА НА ИНФОРМИСАНОСТ - Осврт на међународне стандарде и регулативу права ЕУ	1151
12. Милан Рапајић, асистент ПОЛАЗНА РАЗМАТРАЊА О ЈАВНО-ПРИВАТНОМ ПАРТНЕРСТВУ И УПРАВЉАЊУ КВАЛИТЕТОМ УСЛУГА ЈАВНО-ПРИВАТНОГ ПАРТНЕРСТВА	1175
13. Нина Максимовић, асистент, Дејан Секулић, асистент АНАЛИЗА КВАЛИТЕТА УСЛУГА У ЈАВНИМ ПРЕДУЗЕЋИМА	1197

CONTENT

General Considerations on Services

1. Miodrag Mićović, Ph.D., Full-time Professor	
THE COMMON RULES FOR SERVICE CONTRACTS	3
2. Snežana Miladinović, Ph.D., Full-time Professor ,	
INDIVIDUAL SERVICE CONTRACTS IN THE PROVISIONS	
OF THE COMMON FRAME OF REFERENCE	
FOR EUROPEAN PRIVATE LAW - CFR	17
3. Marko Đurđević, Associate Professor	
INTERPRETATION OF A CONTRACT –	
CONCEPT, SUBJECT AND LIMITS	37
4. Željko Bartulović, Ph.D., Associate Professor,	
Loris Belanić, Ph.D., Senior Assistant	
LEGAL STATUS OF FOREIGN PERSONS IN ACQUIRING THE	
PROPERTY ON THE REAL ESTATES IN THE HISTORY	
AND IN THE CONTEMPORARY LAW OF THE REPUBLIC	
OF CROATIA AS A PRECONDITION TO PROVIDE SERVICES	55
5. Siniša Varga, Ph.D., Associate Professor	
THE COMMERCIAL APPROPRIATION OF HUMAN LIKENESS	79
6. Srđan Vladetić, Ph.D., Assistant Professor	
CONDUCTING OF SERVICES THROUGH	
FIDUCIA CUM AMICO CONTRACTA	99
7. Jovan Vujičić, Assistant	
THE FREEDOM TO PROVIDE SERVICES IN EU LAW	107

Turnover of services

1. Zoran Miladinović, Ph.D, Full-time Professor	
ACTING AS AN INSURANCE BROKER OR	
REPRESENTATIVE AND OFFERING OF OTHER SERVICES	
IN THE FIELD OF INSURANCE	127
2. Igor Kambovski, Ph.D., Assistant Professor	
THE NEW CONCEPT OF SERVICE-ELECTRONIC COMMERCE	
VIS-A-VIS THE TRADITIONAL TRADE	149
3. Jovana Pušac, LL.M., Assistant	
RIGHTS AND OBLIGATIONS FROM CLIENT	
AND CONSTRUCTION CONTRACTS	157

Financial services

1. Hrvoje Kačer, Ph.D., Full-time Professor	
FOREIGN CURRENCY CLAUSE AND INTEREST RATE - SOME	
NOVELTIES IN CROATIAN REGULATIONS AND CASE LAW	191

VIII

2. Ivanka Spasić, Ph.D., Full-time Professor FACTORING - METHOD OF FINANCING AND TRADE SERVICE.....	215
3. Edin Rizvanović, Ph.D., Associate Professor, INTRODUCTION OF GUARANTEE FUNDS IN THE BUSINESS SYSTEM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA	235
4. Marijana Dukić Mijatović, Ph.D., Associate Professor, Sanja Gongeta, LL.M., Assistant BANK GUARANTEES IN THE LIGHT OF THE RULES OF THE INTERNATIONAL CHAMBER OF COMMERCE: UNIFORM RULES FOR DEMAND GUARANTEES	253
5. Mirjana Knežević, Ph.D., Associate Professor PAYMENTS AND PAYMENT SERVICES	267
6. Jasmina Labudović Stanković, Ph.D., Assistant Professor PENSION FUNDS IN RUSSIAN FEDERATION AND THEIR INVESTMENTS	281
7. Žaklina Spalević, Ph.D., Assistant Professor BANK GUARANTEE AS A MEANS OF PREVENTING FINANCIAL RISKS IN REPUBLIC OF SERBIA	295
8. Emilija Mišćenić, Ph.D., Senior Assistant PAYMENT SERVICES IN THE EUROPEAN UNION	313
9. Zoran Ilkić, Ph.D. LEGAL PROTECTION AGAINST RESPONSIBILITY OF INSURANCE BENEFICIARIES	361
10. Borko Mihajlović, Associate THE RIGHT OF USER OF FINANCIAL SERVICES TO EARLY REPAYMENT OF THE CREDIT	377
11. Nikola Nedeljković, student of Ph.D. studies INTEREST RATE AND DELAY IN REPAYMENT OF LOAN AGREEMENT	391

Tourism

1. Dragan Vujisić, Ph.D., Associate Professor AGREEMENT ON ORGANIZATION OF TRAVEL - Responsibilities of travel operator -	421
2. Andrej Mićović, Assistant, UNFAIR CONTRACT TERMS WITH REFERENCE TO TIME-SHARING.....	435

Sport and Entertainment

1. Nenad Đurđević, Ph.D., Full-time Professor SPORTS COACHES AND PROVIDING OF SERVICES IN SPORT	453
--	-----

2. Vanja Smokvina, Ph.D., Senior Assistant THE EUROPEAN UNION INTERNAL MARKET AND THE FREE MOVEMENT OF SERVICES FROM THE PERSPECTIVE OF EUROPEAN COURT OF JUSTICE JUDGEMENTS WALRAVE & KOCH AND DELIÈGE	505
3. Aleksandar Klimovski, Ph.D., Assistant Professor Timčo Mucunski, LL.M., Assistant THE DEVELOPMENT OF GAMBLING LAW AS A CONTEMPORARY SERVICE WITHIN MACEDONIAN LEGAL REGULATION	543

Services of general interest

1. Jelena Vilus, Ph.D., Full time Professor PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AND THE LAW OF SERVICES	567
2. Srećko Jelinić, Ph.D., Full-time Professor, Zvonimir Jelinić, Ph.D., Senior Assistant THE FEE FOR THE USE OF PUBLIC PARKING AREAS - CONSUMER PROTECTION IN THE AREA OF PARKING SERVICE	583
3. Miroslav Milosavljević, Ph.D., Assistant Professor PUBLIC COMPANY - SERVICE SUBJECT TO THE REPUBLIC OF SERBIA TO THE SPECIFIC SOLUTIONS THE LAW ON PUBLIC ENTERPRISES FROM THE 2012 TH	605
4. Vladimir Petrović, Associate WATER SERVICES IN THE REPUBLIC OF SERBIA, WITH SPECIAL REFERENCE TO THE EUROPEAN UNION DIRECTIVE ON WATER	625

Intellectual property and services

1. Zvonimir Jelinić, Ph.D., Senior Assistant ESSAY ON CROATIAN LAWYERS IN THE EUROPEAN CONTEXT AN ASSESMENT OF THE CURRENT SITUATION AND PROSPECTS OF FURTHER DEVELOPMENT IN THE LIGHT OF THE UPCOMING CHANGES	643
2. Ksenija Vlašković, student of Ph.D. studies Jelena Purić, student of Ph.D. studies ECONOMIC AND LEGAL FUNCTIONS OF TRADEMARK PRIMARILY WITH ASPECT OF USERS PRODUCTS AND SERVICES	657

Health care and social protection

1. Emilija Stanković, Ph.D., Associate Professor IMPORTANCE OF ETHICAL ISSUES IN THE WORK OF PHARMACIST	669
2. Dragica Živojinović, Ph.D., Associate Professor PROTECTION OF THE VULNERABLE CLINICAL RESEARCH SUBJECTS IN THE DECLARATION OF HELSINKI	681

3. Nina Planojević, Ph.D., Associate Professor WOMEN OF CHILDBEARING AGE AS CLINICAL RESEARCH SUBJECTS ACCORDING TO INTERNATIONAL AND SERBIAN REGULATIONS	699
4. Veljko Vlašković, LL.M., Assistant LEGAL AND ETHICAL ASPECTS OF LIVING ORGAN DONATION FROM INCOMPETENT ADULTS	717
5. Blanka Ivančić-Kačer, Assistant OBLIGATION OF ASSETS OR AIMS IN PROVIDING COSMETIC SURGERY SERVICE	733
6. Tamara Đurđić Milošević, Assistant THE RIGHT TO CONFIDENTIALITY OF MEDICAL RECORDS	757
7. Milivoje Lapčević, Assistant HYBRID CHARACTER OF OFFERS OF SOCIAL WELFARE SERVICES	773
8. Veljko Turanjanin, Associate THE ORIGINS AND POSSIBILITIES OF DEVELOPMENT OF 'DEATH TOURISM' IN WESTERN EUROPE	787

Administration

1. Miroslav Vrhovšek, Ph.D., Professor Emeritus Vladimir Kozar, Ph.D., Assistant Professor ADMINISTRATIVE AND JUDICIAL PROTECTION OF RIGHTS ACCORDING TO A NEW LAW ON PUBLIC PROCUREMENT	807
2. Zoran Jovanović, Ph. D., Assistant Professor ELECTRONIC PUBLIC SERVICES IN THE REPUBLIC OF SERBIA	831
3. Jelena Vučković, LL.M., Assistant AGENCY MODEL OF SERVICE ADMINISTRATION	845
4. Jelena Jovičić, Associate SERVICES OF NON-STATE ACTING PUBLIC ADMINISTRATION IN THE CONSTITUTIONAL SYSTEM OF SERBIA	861

Education

1. Dejan Matić, Ph.D., Assistant POSITION OF THE SUPPLIERS OF SERVICES IN HIGHER EDUCATION	873
--	-----

Protection of service user' rights

1. Gordana Stanković, Ph.D., Full-time Professor PROVISION OF FREE LEGAL SERVICES IN THE CIVIL PROCEEDINGS	885
--	-----

2. Milena Petrović, Ph.D., Associate Professor SPECIAL JURISDICTION IN MATTERS OF INSURANCE: SOLUTIONS OF BRUSSELS I REGULATION	901
3. Hano Ernst, Ph.D., Assistant Professor Gabrijela Mihelčić, Ph.D., Assistant Professor TORT LIABILITY FOR INADEQUATE PROVISION OF SERVICES BY PRIVATE REGISTERS IN CROATIAN LAW	945
4. Željka Primorac Ph.D., Assistant Professor INSURANCE AND LEGAL PROTECTION OF PASSENGERS IN PUBLIC TRANSPORT FROM TRAFFIC ACCIDENT IN TERMS OF INSTITUTE DIRECT ACTION	951
5. Ljubodrag Pljakić, Retired Judge KEY POINTS OF THE NEW LAW ON ADMINISTRATIVE DISPUTES	969
6. Zoran Vuković, LL.M., Assistant ALTERNATIVE SETTLEMENT OF CONSUMERS' DISPUTES	979
7. Ana Timčić, student of Ph.D. studies MEDIATION IN THE NATIONAL BANK OF SERBIA AND FINANCIAL SERVICES	995
8. Jelica Dragovic, student of Ph.D. studies PROTECTION OF ELECTRICITY CONSUMERS IN REPUBLIC OF SERBIA	1005

Services and other related issues

1. Božin Vlašković, Ph. D., Full-time Professor THE EUROPEAN COURT OF JUSTICE'S CASE LAW ON TRADEMARK SERIES	1017
2. Predrag Stojanović, Ph.D., Full-time Professor NORMATIVE AND THEORETICAL BASIS OF THE PUBLIC PROCUREMENT	1027
3. Sveto Purić, Ph.D., Full-time Professor THE ROLE OF WOMAEN IN LEADERSHIP	1041
4. Radoje Brković, Ph.D., Full-time Professor LEGAL FRAMEWORK OF SEASONAL WORK IN THE REPUBLIC OF SERBIA	1049
5. Dragan Bataveljić, Ph.D., Associate Professor PROVIDING SERVICES TO THE CITIZENS OF THE LOCAL COMMUNITY	1061
6. Srđan Đorđević, Ph.D., Associate Professor PROHIBITION OF DISCRIMINATION IN THE LAW ON PUBLIC- PRIVATE PARTNERSHIPS AND CONCESSIONS	1085
7. Milan Palević, Ph.D., Assistant Professor DETERMINANTS OF CONSUMER BEHAVIOR AS THE END USERS OF GOODS AND SERVICES	1091

XII

8. Snežana Stojanović, Ph.D., Assistant Professor TAX RESIDENCE OF COMPANIES IN INTERNATIONAL TRANSPORT	1109
9. Bojan Urdarević, Ph.D., Assistant Professor SUBCONTRACTING AS A FORM OF EMPLOYMENT IN EUROPEAN UNION	1123
10. Vesna Ačić, LL.M. SPECIAL CONTRACT FOR PERFORMANCE OF DUTIES OF PUBLIC COMPANIE'S DIRECTOR IN THE REPUBLIC OF SRPSKA	1135
11. Vladimir Leposavić, Assistant, CONSUMER RIGHT TO INFORMATION - Reference to International Standards and EU Regulations	1151
12. Milan Rapajić, Assistant INITIAL CONSIDERATIONS ABOUT PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AND QUALITY MANAGEMENT SERVICES OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP	1175
13. Nina Maksimović, Assistant, Dejan Sekulić, Assistant ANALYSIS OF SERVICE QUALITY IN PUBLIC ENTERPRISES	1197

Др Емилиа Мишћенић, виши асистент
Правног факултета Свеичилишта у Ријеци

УДК: 336.72(4-672EU)

ПЛАТНЕ УСЛУГЕ У ЕУРОПСКОЈ УНИЈИ

Резиме

Платне услуге су „уље у котачима унутарњег тржишта“. Изградњом учинковитог правног оквира за платне услуге на унутарњем тржишту, тежи се остварењу јединственог платног подручја унутар Еуропске уније. Иако прве иницијативе за његовим остварењем сежу већ у 50е године прошлога стољећа, кључан преокрет наступа тек усвајањем Директиве 2007/64 о платним услугама на унутарњем тржишту. Њезино свеобухватно и хоризонтално уређење платних услуга усклађивањем на разини потпуне хармонизације циља како јачању тржишног натјецања између институција које се баве пружањем платних услуга, тако и високом ступњу заштите корисника платних услуга. Усвајањем Директиве 2007/64 ударени су и правни темељи иницијативи и дјеловањима Еуропског платног вијећа за стварањем Јединственог еуро платног подручја (SEPA), а која тежи отклањању постојећих разлика и неподударности између различитих националних платних система. Као коначне рокове за миграцију на SEPA правила, тзв. SEPA Уредба прописује 1.2.2014, односно 31.10.2016.

Кључне ријечи: платне услуге; Директива 2007/64; кредитни трансфер; изравно теређење; платне картице; Јединствено еуро платно подручје.

1. Увод

Стварање јединственог тржишта финансијских услуга представља једну од најважнијих компоненти у успостави унутарњег тржишта Еуропске уније (ЕУ).¹ Подузимање првих корака у том смјеру започиње већ 70тих година

¹ Појмови унутарње, заједничко и јединствено тржиште се у раду користе као синоними, иако постоји читав низ правних теорија о њиховим различитим значењима. Уговор о оснивању Еуропске економске заједнице (даље у тексту: УЕЕЗ) из 1957. г. садржавао је појам „заједничко тржиште“ (чл. 3. ст. 1. сл. х). У предмету 15/81, *Gaston-Schul* [1982] ECR 1409, пара. 33, Еуропски суд правде (ЕСП) (сада: Суд правде ЕУ-а), заједничко тржиште дефинира као тржиште на којем владају увјети, који одговарају што је више могуће увјетима стварног

прошлого столећа, иницијативама за стварањем Економске и монетарне уније (ЕМУ).² Планови из *Делоровог* извјештаја из 1989. г. о њезиној реализацији кроз три стадија, добивају правну подлогу Уговором из Maastrichta, који омогућавајући оснивање Европске средишње банке (ЕСБ) и Европског састава средишњих банака (ЕССБ) успоставља везу између јединственог тржишта и јединствене валуте. Тиме се у складу са крилатицом Комисије „one market, one money“ постављају темељи за стварање јединственог тржишта финансијских услуга, катализатор чијега развоја би требало представљати управо увођење јединствене заједничке валуте. Но, унаточ provedби ЕМУ-а и припремама за увођење еура, тржиште финансијских услуга остаје недовољно интегрисано.³

унутарњег тржишта. Јединственим европским актом, ОЈ 1987 L 169/14 прописан је циљ остварења унутарњег тржишта до 31.12.1992, чија успостава траје још и данас (*ex ex* чл. 7а УЕЕЗ, *ex* чл. 14 УЕЗ, чл. 26 УФЕУ). Према чл. 26. ст. 2. Уговора о функционирању Европске уније (УФЕУ) унутарње тржиште обухваћа простор без унутарњих граница, у којем је зајамчен слободан промет робе, особа, услуга и капитала у складу с одредбама Уговора. О унутарњему тржишту и начинима његова постизања више код Мишћенић, Е., *Европско уговорно право на путу од soft према hard law, Осврт на опционално заједничко европско право продаје (CESL)*, Зборник ПФР, 2012, вол. 33, бр. 2, стр. 696.

² Њима је обухваћена и много раније зачета идеја о јединственоме европскоме платноме подручју, почевши већ од споразума о стварању *European Payment Union* из 1950. у оквиру *Organization for European Economic Cooperation*. Споразум је 1958. наслијеђен од *European Monetary Agreement* који промиче опћу конвертибилност европских валута и ширење мултилатералне трговине. 1970. г. *Werner Report* предлаже стварање ЕМУ-а кроз три стадија тијеком једног десетљећа, са циљем стварања јединствене монетарне политике и прихваћања јединствене валуте у ЕУ. У сврху стабилизације валутних течајева, снижавања инфлације и стварања темеља за монетарну интеграцију крајем 70тих долази до успоставе Европског монетарног састава, те се уводи *European Exchange Rate Mechanism* и започиње са кориштењем *European Currency Unit* (ECU). 1989. Одбор под водством предсједника Комисије израђује извјештај (*Delors Report*) који најављује успоставу ЕМУ-а кроз три стадија, те предлаже установљивање ЕССБ-а као надлежног за монетарну политику. Први стадиј започиње 1.7.1990. са циљевима остварења унутарњег тржишта, јаче сурадње средишњих банака, координације прорачунских политика, те отклањања препрека финансијској интеграцији. Други стадиј започиње 1.1.1994, након чега је установљен Европски монетарни институт ради стварања предувјета за пријелаз у трећи стадиј. Прије уласка у трећи стадиј истога замјењује ЕСБ која наставља са припремама за увођење еура. У трећем стадију започетом 1.1.1999. установљен је ЕССБ и уведен еуро као јединствена валута за 11 држава чланица које су као предувјет у складу са чл. 121-122. УЕЗ-а те Протоколом бр. 21. испуњавале конвергенцијске критерије. Детаљније код Канџија, В., Хост А., *Европски монетарни састав*, Економски преглед, 11-12/2001, стр. 1263.

³ Наиме, у наредним годинама објављен је низ акцијских планова и мјера који спајају појам ЕМУ са унутарњим тржиштем, а рок за остварење којег се

На састанку Еуропског вијећа у Cardiffu 1998. г.⁴ представници држава и влада потичу Комисију на израду оквира за мјере побољшања интеграције тржишта финансијским услугама. Исте године Комисија објављује Приопћење о финансијским услугама⁵ којим дотиче читав низ проблема и препрека, које је потребно отклонити ради постизања потпуних учинака увођења јединствене валуте и функционалног еуропског финансијског тржишта. Кључни потицај долази 1999. г. усвајањем Комисијиног Акцијског плана за финансијске услуге (FSAP), који слиједи три основна циља: довршење јединственог тржишта финансијских услуга у veleпродаји, развој отвореног и сигурног тржишта за финансијске услуге у малопродаји и осигурање континуиране стабилности финансијског тржишта ЕУ-а правилима о надзору.⁶ На састанку Еуропског вијећа у Лисабону 2000. г. изричито се напомиње важност искориштавања потенцијала еура и потицање интеграције ЕУ финансијског тржишта.⁷ У оквиру својег дјеловања на подручју финансијских услуга, Комисија почиње улагати значајније напоре у развој финансијских услуга у малопродаји, посебице у платне услуге које се често називају „уљем у котачима унутарњег тржишта“. Оне су у том тренутку тек парцијално уређене Директивом 97/5/ЕЗ о прекограничним кредитним трансферима (Директива 97/5).⁸ Стога се у Комисијином Приопћењу о плаћањима у малопродаји на унутарњем тржишту из 2000., апелира на увођење учинковитијих, сигурнијих и повољнијих платних услуга у малопродаји, које би адекватно поспријечиле увођење еура.⁹ Исто

непрестано помиче. Види нпр. Action plan for the single market, Commission communication to the European Council CSE (97)1 final од 4.6.1997, у којем се као рок за довршење остварења јединственог тржишта поставља 1.1.1999. истовремено са почетком трећег стадија EMU-а.

⁴ Види Presidency Conclusions of the Cardiff European Council, 15.-16.6.1998, стр.17.

⁵ Financial services: building a framework for action, Communication from the Commission, COM(98)625 final, 28.10.1998.

⁶ Commission Communication of 11 May 1999: Implementing the framework for financial markets: action plan, COM(1999) 232 final.

⁷ Види Presidency Conclusions of the Lisbon European Council, 23-24.3.2000, у којима су представљене бројне мјере у сврху остварења надређеног циља најкомпетитивније и динамичне економије у свијету, у које се убраја и „Efficient and integrated financial markets“. Тако се у пара. 20 *et seq.* наглашава: „It is essential to exploit the potential of the Euro to push forward the integration of EC financial markets“.

⁸ Directive of the European Parliament and of the Council of 27 January 1997 on cross-border credit transfers, OJ L 43, 14.2.1997, 25, опозвана Директивом 2007/64/ЕЗ.

⁹ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Retail Payments in the Internal Market, COM(2000)36, 31.1.2000, у којој Комисија поставља циљеве стварања еуропског унутарњег тржишта платних услуга, потицање учинковитих и сигурних платних средстава и сустава, јачање заштите и повјерења потрошача у сва средства плаћања, те омогућавање поштене тржишне утакмице са истим полазним увјетима.

резултира усвајањем Уредбе (ЕЗ-а) бр. 2560/2001 о прекограничним плаћањима у еуру (Уредба 2560/2001),¹⁰ која поред већ споменуте Директиве 97/5, у слиједећих седам година представља основни оквир платних услуга у малопродаји. Ово тек фрагментарно и недостатно уређење потиче иницијативе у смјеру побољшања тржишта платних услуга, које се дијеле у два раздвојена али међусобно уско испреплетена тока, а која оба стреме ка коначноме циљу постизања јединственог паневропског платног подручја. С једне стране, представници кредитне индустрије окупљени у оквиру Европског платног вијећа (ЕПС) установљеног 2002. г. по увођењу еуро новчаница и кованица те након усвајања Уредбе 2560/2001, започињу са самосталном израдом уједначених и стандардизираних схема и правила за електроничка плаћања у еурима, у оквиру иницијативе *Single Euro Payments Area (SEPA)*.¹¹ С друге стране различите институције ЕУ-а почињу све више наглашавати потребу стварања учинковитог правног оквира за платне услуге на унутарњем тржишту, што води ка законодавним иницијативама Комисије. Крајем 2003. г. Комисија објављује Приопћење о ЕЗ правном оквиру за плаћања на унутарњем тржишту, позивајући јавност и све заинтересоване стране да се очитују на многобројна питања постављена у привитцима истога.¹² Ово Приопћење, које представља један од зачетака остварења идеје јединственог платног подручја унутар ЕУ, наглашава потребу јачања правне сигурности и поједностављења постојећег законодавног оквира за платне услуге. Од бројних даљњих необвезујућих аката, потребно је истакнути Бијелу књигу о политици финансијских услуга за раздобље 2005-2010. те Зелену књигу о малопродајним финансијским услугама на унутарњем тржишту из 2007 г, у којима се Комисија фокусира на консолидацију важећег законодавства, практичну provedбу мјера предвиђених у *FSAP*-у, те на однос пружатеља финансијских услуга са

¹⁰ Regulation (EC) No 2560/2001 of the European Parliament and of the Council of 19 December 2001 on cross-border payments in euro, OJ L 344, 28.12.2001, 13, опозвана Уредбом (ЕЗ-а) бр. 924/2009.

¹¹ ЕПС је непрофитна организација која окупља представнике кредитне индустрије, посебице банковни сектор, а која потиче и подржава SEPA иницијативу, те је састављена од 74 члана, представника банка и платних институција. ЕПС се предбацује подзаступљеност представника из небанковног сектора, те посебице незаступљеност представника корисника платних услуга. Види <http://www.europeanpaymentscouncil.eu>. Више о SEPA *infra*, точ. 4.

¹² Communication from the Commission to the Council and the European Parliament concerning a New Legal Framework for Payments in the Internal Market, COM (2003)718 final, 2.12.2003. Приопћење је отворило бројна питања попут потребе осигуравања једноставности прекограничних плаћања успоредиво са туземним платним трансакцијама, статуса не-кредитних институција, постојећих разлика у платним суставима различитих држава чланица, правне несигурности за потрошаче, потицања тржишног натјечања између пружатеља платних услуга, транспарентности увјета, снижавања трошкова и сл.

потрошачима.¹³ Након петогодишњих расправа и конзултација Комисије са представницима кредитних и финансијских институција, удругама за заштиту потрошача и осталих заинтересираних за платне услуге, рјешење долази у студеноме 2007. г. усвајањем Директиве 2007/64/ЕЗ о платним услугама на унутарњем тржишту (Директива 2007/64), која поставља свеобухватни правни оквир уређења платних услуга на унутарњем тржишту ЕУ-а, те постаје окосницом *SEPA* пројекта. Директива 2007/64 слиједи истовремено два нераздвојна и једнако важна циља: остварење унутарњег тржишта стварањем јединственог тржишта платних услуга унутар ЕУ, те заштиту корисника платних услуга, посебице потрошача и малог и средњег подузетништва (*SME*).¹⁴

2. Правни оквир платних услуга у ЕУ

Иако темељни правни оквир за платне услуге у ЕУ у ужем смислу те ријечи поставља Директива 2007/64, у ширем смислу постоји читав низ извора секундарнога права ЕУ-а који доприносе циљу остварења тржишта малопродајних финансијских услуга. На то указује између осталог и сама Директива 2007/64 позивајући се на неке од њих у преамбули, те мијењајући њихове одредбе својим пријелазним и завршним одредбама. Тако је осим опозване Директиве 97/5, потребно споменути примјерице Препоруку 87/598 о еуропском кодексу понашања у вези с електроничким плаћањем, Препоруку 88/590 о платним суставима, Препоруку 90/109 о транспарентним банковним увјетима, а посебно важну улогу за финансијске услуге које се нуде на интернету одиграла је Препорука 97/489 о трансакцијама електроничким платним инструментима.¹⁵ Од обвезујућих извора потребно је истакнути

¹³ Commission White Paper of 1 December 2005 on Financial Services Policy 2005-2010, COM(2005) 629 final. Неколико мјесеци раније објављен Commission Green Paper on Financial Services Policy (2005-2010) COM (2005)177, од 3.5.2005. фокусирао се је на консолидацију постојећег законодавства; Commission Green Paper on Retail Financial Services in the Single Market, COM(2007) 226 final, 30.4.2007.

¹⁴ Directive 2007/64/EC of the European Parliament and of the Council of 13 November 2007 on payment services in the internal market amending Directives 97/7/EC, 2002/65/EC, 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 97/5/EC, OJ L 319, 5.12.2007, 1. Комисија је са циљем јачања заштите потрошача именовала групу стручњака која укључује њихове представнике, а која јој помаже у припреми правних аката и приликом иницијатива везаних за платне услуге. Види Commission Decision of 15 December 2008 setting up a Payment Systems Market Expert Group, OJ L 24/15, 28.1.2009.

¹⁵ Commission Recommendation 87/598/EEC of 8 December 1987 on a European Code of Conduct relating to electronic payment (Relations between financial institutions, traders and service establishments, and consumers) OJ L 365, 24.12.1987, 72;

Директиву 2000/46 опозвану новом Директивом 2009/110 о институцијама за електронички новац, Директиву 2006/48 о кредитним институцијама, Директиву 98/26 о коначности намире у платним суставима и суставима вриједносних папира, Директиву 2000/31 о електроничкој трговини, Директиву 2002/65 о финансијским услугама на даљину, Директиву 1999/93 о електроничком потпису, те Директиву 87/102 опозвану Директивом 2008/48 о уговорима о потрошачком кредиту.¹⁶ Осим што је укинула те садржајно

Commission Recommendation 88/590/EEC of 17 November 1988 concerning payment systems, and in particular the relationship between cardholder and card issuer, OJ L 317, 24.11.1988, 55; Commission Recommendation 90/109/EEC of 14 February 1990 on the transparency of banking conditions relating to cross-border financial transactions, OJ L 067, 15.3.1990, 39; Commission Recommendation 97/489/EC of 30 July 1997 concerning transactions by electronic payment instruments and in particular the relationship between issuer and holder, OJ L 208, 2.8.1997, 52, се је односила на подручје електроничких трансакција које нису вршиле финансијске институције, на уплаћивања и повлачења електроничког новца на тзв. АТМ (енг. *Automated Teller Machines*) и одређивала је информације које се морају пружити у предговорном и уговорном стадију, ослањајући се притом на Директиву 93/13 о непоштеним одредбама у потрошачким уговорима. Студија о њезину преузимању је показала да Препорука није остварила већину циљева, те је утврдила проблеме попут непоштивања Препоруке у односу на одредбе о одговорности, рокове обавјештавања о измјенама уговора, поступке обавјештавања у случају губитка или крађе платног инструмента, одредбе о терету доказа итд. Види Study on the implementation of Recommendation 97/489/EC concerning transactions carried out by electronic payment instruments and in particular the relationship between holder and issuer.

¹⁶ Directive 2000/46/EC of the European Parliament and of the Council of 18 September 2000 on the taking-up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions, OJ L 275, 27.10.2000, 39, опозвана путем Directive 2009/110/EC of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on the taking up, pursuit and prudential supervision of the business of electronic money institutions amending Directives 2005/60/EC and 2006/48/EC and repealing Directive 2000/46/EC, OJ L 267, 10.10.2009, 7; Directive 2006/48/EC of the European Parliament and of the Council of 14 June 2006 relating to the taking up and pursuit of the business of credit institutions, OJ L 177/1, 30.6.2006, последњи пут измијењена Директивом 2009/111; Directive 98/26/EC of the European Parliament and of the Council of 19 May 1998 on settlement finality in payment and securities settlement systems, OJ L 166, 11.6.1998, 45, измијењена Директивом 2009/44, која се првенствено односи на плаћања у veleпродаји и циља ка отклањању системских ризика повезаних са платним суставима и суставима осигурања; Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market, OJ L 178, 17.7.2000, 1; Directive 2002/65/EC of the European Parliament and of the Council of 23 September 2002 concerning the distance marketing of consumer financial services and amending Council Directive 90/619/EEC and

гледано у себе преточила многе одредбе Директиве 97/5 и Препоруке 97/489, Директива 2007/64 их је такођер спојила са одредбама које одговарају онима Уредбе 2560/2001, а чији је основни циљ био постизање наплаћивања једнаких накнада за национална и прекогранична плаћања у еурима диљем цијеле ЕУ. Иста је укинута Уредбом (ЕЗ-а) бр. 924/2009 о прекограничним плаћањима у Заједници (Уредба 924/2009), а потоња је недавно измијењена Уредбом (ЕУ-а) бр. 260/2012 о техничким и пословним захтјевима за кредитне трансфере и изравна терећења у еуру (Уредба 260/2012). Потребно је споменути и Уредбу (ЕЗ-а) бр. 1781/2006 о информацијама које се морају пружити платитељу приликом пријеноса средстава, а са циљем спречавања и откривања казних дјела прања новца и финансирања тероризма.¹⁷ Иако проучавање већине наведених извора прелази оквире овога рада, у тексту који слиједи ауторица ће се укратко осврнути на оне који су представљали правну подлогу за усвајање Директиве 2007/64, те на оне који са њоме тренутно сачињавају кључни оквир платних услуга унутар ЕУ.

2.1. Директива 97/5

Један од основних циљева Директиве 97/5 био је остварити брзе, поуздане и повољне прекограничне кредитне трансфере из једног дијела Заједнице у други, те тиме стећи повјерење и пружити бољу услугу клијентима, посебице потрошачима и СМЕ. Наиме за разлику од финансијских услуга у veleпродаји, сектор малопродаје у оно вријеме не посједује одговарајућу организацијску инфраструктуру, што прекограничне кредитне трансфере чини скупима, дуготрајнима и неучинковитима.¹⁸ До тренутка њезина усвајања није постојало

Directives 97/7/EC and 98/27/EC, OJ L 271, 9.10.2002, 16; Directive 1999/93/EC of the European Parliament and of the Council of 13 December 1999 on a Community framework for electronic signatures, OJ L 13, 19.1.2000, 12; Council Directive 87/102/EEC of 22 December 1986 for the approximation of the laws, regulations and administrative provisions of the Member States concerning consumer credit, OJ L 042, 12.2.1987, 48, опозвана путем Директиве 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC, OJ L 133, 22.5.2008, 66, посљедњи пута измијењена путем Directive 2011/90/EU.

¹⁷ Regulation of the European Parliament and of the Council of 16 September 2009 on cross-border payments in the Community, OJ L 266, 9.10.2009, 11; Regulation of the European Parliament and of the Council of 14 March 2012 establishing technical and business requirements for credit transfers and direct debits in euro and amending Regulation (EC) No 924/2009, OJ L 94, 30.3.2012, 22; Regulation of the European Parliament and of the Council of 15 November 2006 on information on the payer accompanying transfers of funds, OJ L 345, 8.12.2006, 1.

¹⁸ Према Mavromatti, D. L., *The law of payment services in the EU*, Kluwer Law International, Alphen aan den Rijn, 2008, стр. 66 платни суствани дуго времена

посебно законодавство о прекограничним кредитним трансферима на разини ЕЗ-а, већ су иста питања била уређена опћим грађанским и уговорним правом сваке државе чланице. Директива 97/5 која се је примјењивала на прекограничне кредитне трансфере у малопродаји у износу до 50 000 еура, стављала је посебан нагласак на транспарентност увјета под којима се платна услуга пружа, те садржавала одредбе о минимуму информација које се морају пружити клијентима прије и након склапања уговора у писаном и лако разумљивом облику.¹⁹ Институција платитеља била је дужна спровести прекогранични кредитни трансфер најдуље у року од пет дана, осим уколико са клијентом није било друкчије договорено (чл. 6). У противном је била обвезана налогодавцу надокнадити штету, у виду камата израчунатих примјеном референтне каматне стопе на износ прекограничног кредитног трансфера, за раздобље од краја рока за трансфер до самог извршења трансфера. Исто је вриједило за институцију корисника која унутар уговореног рока или унутар дана од примитка износа, није ставила износ на располагање кориснику. Терет доказа да се околност кашњења може приписати налогодавцу или кориснику био је на институцији. Даље одредбе прописивале су обвезу извршења кредитног трансфера у његовом пуноме износу, изузев ако је налогодавац одредио да трошкове трансфера сноси корисник. Тиме је тзв. ОУР плаћање постало правило, а избјегла се је могућност двоструког наплаћивања трошкова.²⁰ Од особите важности била је одредба

функционирају темељем тзв. „*correspondent bank system*“, што означава операције кредитног трансфера које укључују четири стране. Дужник (платитељ) даје налог својој банци да са његовог рачуна пренесе одређени износ на рачун у банци вјеровника. Овај традиционални сустав плаћања тијekom година замјењује модерни електронички мултилатерални сустав са централизованим клирингом и поравнавањима. Но, док је сектор прекограничне veleпродаје од стране ЕССБ-а и ЕСБ-а уређен кроз *TARGET (Trans-European Automated Real-time Gross Settlement Express Transfer)* сустав и од стране *Euro Banking Association* кроз *EURO1* сустав, дотле се у малопродаји дуго времена није постигао интегрисани електронички мултилатерални платни сустав. Чак је и *Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications (S.W.I.F.T.)* који се односи на стандардизирану размјену података између банака функционирао у оквирима старога сустава.

¹⁹ Чл. 2. сл. ф. Директиве 97/5 дефинира прекогранични кредитни трансфер као трансакцију извршену на иницијативу налогодавца путем институције или њезине подружнице у једној од држава чланица, са циљем да се кориснику стави на располагање износ новца у некој институцији или њезиној подружници у другој држави чланице, при чему налогодавац и корисник могу бити једна те иста особа. Информације из чл. 3-4. односиле су се на рокове за извршење налога, на трошкове и накнаде те њихов обрачун, на датум валуте, на механизме рјешавања спорова, референтни валутни тецај и на износ трансфера. Извјештај о преузимању Директиве из 2002, COM (2002)663 final, је потврдио да су само три од четрдесет банака у пракси заиста примјењивале наведене одредбе о пружању информација.

²⁰ *BEN*, *SHA* и *OUR* су кодови у *SWIFT* упутама. *OUR* означава правило према којем све трошкове сноси налогодавац за разлику од *BEN (beneficiary)* опције, гдје

чланка 8., којом се је увела објективна одговорност институција у случају неизвршења кредитног трансфера, у виду накнаде налогодавцу износа прекограничног кредитног трансфера у висини до највише 12 500 еура увећаног за камату и цијену истога, ако у року од 14 дана од налога, средства не би била дозначена на рачун институције корисника. Коначно, Директива 97/5/ЕЗ је садржавала посебне одредбе о вишој сили и о рјешавању спорова.

2.2. Уредбе 2560/2001, 924/2009 и 260/2012

Обје и Уредба 924/2009 и њоме укинута Уредба 2560/2001 имају за циљ отклањање разлика у наплати накнада за туземна и прекогранична електроничка плаћања у еуру и прекограничне кредитне трансфере у еуру.²¹ Тиме се је поврх спречавања дискриминације у плаћањима, хтјело постићи и снижавање цијена прекограничних платних трансакција, а које су у односу на туземна плаћања биле изнимно високе ради административних и осталих трошкова узрокованих непостојањем потребне инфраструктуре за прекогранична плаћања.²² Уредба 2560/2001 је у вријеме усвајања уједно представљала и својеврсну потпору увођењу еуру, које није могло постићи потпуни учинак уз постојећа ограничења у прекограничним плаћањима. Тако је изједначила трошак накнада које

корисник сноси све трошкове и *SHA (shared)* гдје се трошкови дијеле те налогодавац плаћа својем пружатељу услуга, а корисник својем.

²¹ Појмом „прекогранична плаћања“, Уредба 2560/2001 је у чл. 2. а. обухваћала прекограничне кредитне трансфере, прекогранична електроничка плаћања и прекограничне чекове. Док је дефиниција прекограничних кредитних трансфера одговарала дефиницији из чл. 2 сл. ф. Директиве 97/5, прекогранична електроничка плаћања су била дефинирана као прекогранични трансфери средстава електроничким путем, осим оних који се налажу и извршавају од стране институција, прекогранично подизање готовог новца кориштењем електроничких платних инструмената и уплаћивање на (и исплаћивање са) инструмената електроничког новца у апаратима за подизање готовине и аутоматским апаратима за подизање готовине (*АТМ*) у просторијама издаватеља или институције на темељу уговора којим се прихваћа платни инструмент. Иако се на папирнате чекове није примјењивало начело једнакости накнада, на њих се је примјењивала одредба о транспарентности накнада. Наиме, осим што су чекови уређени Женевском конвенцијом о уједначеним законима за чекове од 19.3.1931. чије су уговорнице већина држава чланица, Комисија сматра да је њихово значење за еуропски платни промет малено.

²² У Note on practical aspects of the implementation of Article 3 of Regulation (EC) No 2560/2001 and the notion of 'corresponding payments' for credit transfers od 10.3.2004, стр. 18, Комисија је јасно дала до знања да неће допустити заобилажење сврхе одредаба Уредбе одређеним праксама кредитних институција, примјерице повисивањем накнада за туземна плаћања. О provedби Уредбе 2560/2001 види бројне студије и извјештаје на http://ec.europa.eu/internal_market/payments/crossborder/archive_en.htm.

пружатељи платних услуга смију наплатити за трансакцију у износу од 12 500 еура, односно у од 2006. г. повишеном износу од 50 000 еура, неовисно о томе ради ли се о туземним и прекограничним плаћањима у еурима унутар ЕУ. Поље примјене Уредбе 2560/2001 било је ограничено на прекогранична плаћања у еурима и шведским крунама до односно у протувриједности од 50 000 еура унутар Заједнице, те се није примјењивала на прекогранична плаћања између институција за њихов рачун. Треба напоменути како је посљедњом измјеном нове Уредбе 924/2009, чланком 17. Уредбе 260/2012 укинута ограничење поља примјене прописивањем споменутог износа платне услуге. У вријеме усвајања Уредбе 2560/2001 једну од важнијих новина представљале су управо њезине одредбе о уједначавању накнада за картична плаћања и подизање готовог новца са банкомата у иностранству, што је потрошачима омогућило плаћање једнаких провизија као и за подизање износа унутар властите земље. У складу са чл. 3. Уредбе 2560/2001, исто се је правило на прекогранична електроничка плаћања почело примјењивати са 1.7.2002. а на прекограничне кредитне трансфере годину дана касније. Дотле се Уредба 924/2009 примјењује на прекогранична плаћања, у складу са одредбама Директиве 2007/64, изражена у еурима или у националним валутама држава чланица, које су прошириле примјену ове Уредбе на своју националну валуту.²³ Усклађујући се са одредбама Директиве 2007/64, Уредба 924/2009 је проширила поље примјене и на прекогранична изравна терећења изражена у еуру, док су платни инструменти у папирнатом облику, попут чекова, остали искључени. Но, у случају да се плаћања која су започета или довршена у папирнатом облику или готовом новцу (искључујући чекове) у **ланцу плаћања** обрађују електронички, на све накнаде које су изравно или неизравно повезане с платном трансакцијом, укључујући и оне везане уз уговор, мора се примјенити начело једнакости накнада. Искључене су једино накнаде за конверзију валуте.²⁴

Новији извори секундарног права о платним услугама све више прате правила и инфраструктуру развијену од стране *SEPA* иницијативе, на што указују и посебне одредбе Уредбе 924/2009 о доступности рачуна платитеља, како би и платитељ и приматељ плаћања могли искористити предности наплате у *SEPA* саставу прекограничног изравног терећења. Исто захтијева и нова Уредба 260/2012, како за изравна терећења тако и за кредитне трансфере. У циљу олакшавања provedбе прекограничних плаћања, већ је Уредба 2560/2001 промицала и прописала нужним кориштење Међународног броја банковог рачуна (енг. *International Bank Account Number, IBAN*) те Идентификацијске

²³ Уредба 924/2009 у чл. 2. ст. 1. прекогранично плаћање дефинира као електронички обрађену платну трансакцију коју је покренуо платитељ или приматељ плаћања при чему се платитељев пружатељ платних услуга и пружатељ платних услуга приматеља плаћања налазе у различитим државама чланицама.

²⁴ Рецитал 6. преамбуле Уредбе 924/2009 у неизравне накнаде убраја примјерице накнаде за успоставу трајног налога за плаћање или накнаде за кориштење платне, дебитне или кредитне картице.

шифре банке (енг. *Bank Identifier Code, BIC*). Ти су подаци потребни ради аутоматског процесуирања прекограничних платних трансакција (енг. *straight-through-processing, STP*), чиме се уједно снижавају и накнаде за исте. Будући да су у међувремену банке већине држава чланица развиле базе података за утврђење *BIC*-а који одговара посебноме *IBAN*-у, у Уредби 260/2012 се истиче потреба развијања техничких средстава која ће свим корисницима омогућити недвојбено утврђење рачуна за плаћање само путем *IBAN*-а. Сматра се непотребним кориснике платних услуга диљем Уније оптерећивати са захтјевима за пружањем информације о *BIC*-у.

Надаље, иако је Уредба 2560/2001 захтијевала осигуравање одговарајућих механизма за рјешавање спорова између клијената и пружатеља платних услуга, новом се Уредбом 924/2009 жели отклонити мањкавости код националних надлежних тијела те проблем недостатности тијела за извансудско рјешавање спорова. Поврх тога, Уредба 924/2009 наглашава потребу за активном сурадњом надлежних тијела и тијела за извансудско рјешавање притужби и спорова у Заједници.

Конечно, потребно је кратко се осврнути на Уредбу 260/2012 која мијења и допуњује Уредбу 924/2009,²⁵ а која утврђује техничка правила и пословне увјете за кредитне трансфере и изравна терећења изражена у еурима унутар ЕУ, када се и пружатељи платних услуга платитеља и приматеља плаћања налазе у ЕУ или када се само пружатељ платне услуге платитеља укључен у платну трансакцију налази у Унији. Поред Директиве 2007/64, за коју у преамбули наводи да представља модеран правни темељ за стварање унутарњег тржишта за плаћања којег је *SEPA* основни елемент, ова се Уредба неупитно надовезује и готово испреплиће са *SEPA* иницијативом. Уредба 260/2012, још позната и под називом „*SEPA* Уредба“, у својој преамбули наглашава како је стварање интегрираног тржишта електроничких плаћања у еуру, без разлика између националних и прекограничних плаћања неопходно за правилно функционирање унутарњег тржишта, те да у том смислу *SEPA* циља ка развоју заједничких платних услуга диљем ЕУ, које ће замијенити националне платне услуге. Увођењем заједничких платних стандарда, правила и пракси и интегриране обраде плаћања, *SEPA* би приватним и пословним субјектима у ЕУ требала зајамчити сигурне и поуздане платне услуге под компетитивним цијенама које ће се на свих примјењивати под једнаким увјетима у складу са једнаким правима и обвезама, неовисно о томе гдје се у Унији налазили. Уредба 260/2012 такођер наглашава потребу брзог и

²⁵ Чланак 17. Уредбе 260/2012 мијења дефиницију појма „средства“ из чл. 2. точ. 10., укида ограничење износа платне трансакције из чл. 3. ст. 1, брише ст. 2. и мијења ст. 3. у чл. 4. везано уз мјере олакшавања аутоматизације плаћања, мијења ст. 1. у чл. 5. и прописује рок за укидање обвезе извјешћивања о платним биланцама до 1.2.2016. те продужује рокове из чл. 7. Уредбе 924/2009 о вишестраним пристојбама за размјену за изравна терећења (енг. *interchange fees*) у сва три ставка до 1.2.2017.

свеобухватног пријелаза на ЕУ кредитне трансфере и изравна терећења како би се тиме отклонили високи трошкови паралелног одржавања „наслијеђених“ платних сустава и *SEPA* производа, те постигли пуни учинци интегрираног тржишта плаћања. У преамбули Уредбе се наводи како ће Комисија пратити развој цијена платних услуга на тржишту, те потицати њихово не подизање када је корисник платних услуга потрошач.²⁶ Стога Уредба 260/2012 утврђује правила за њихову provedбу,²⁷ но притом искључује трансакције платним картицама или сличним уређајима, укључујући подизање готовог новца, а за која се заједнички стандарди још увијек развијају, новчане пошиљке, платне трансакције обрађене и намирене у платним суставима великих вриједности, плаћања између пружатеља платних услуга за њихов рачун, плаћања путем мобилних телефона или других средстава комуникације или дигиталних или информатичко-технолошких (ИТ) уређаја, те платне трансакције електроничким новцем, будући да та плаћања нису успоредива са кредитним трансферима или изравним терећењима (чл. 1).²⁸

3. Директива 2007/64 о платним услугама на унутарњем тржишту

3.1. Опћенито (циљеви, правна основа и структура)

Директива 2007/64 из студеногa 2007. г. по први пута успоставља свеобухватни правни оквир за платне услуге на унутарњем тржишту, којегa су

²⁶ Види рецитале 1. и 3. Уредбе 260/2012.

²⁷ Нагласак Уредбе 260/2012 је техничка стандардизација у сврху интеграције тржишта платним услугама у ЕУ, раси чега се прописује обвезатна упораба стандарда развијених од међународних и европских стандардизацијских тијела почевши од прописаног датума, што у контексту плаћања значи поштивање обвезних стандарда *IBAN*, *BIC*, те стандарда комуникације код финансијских услуга „*ISO 20022 XML*“. Тако Уредба 260/2012 садржи одредбе о интероперабилности (чл. 4), те посебне увјете кредитне трансфере и изравна терећења примјенљиве од 1.2.2014. на националне, односно од 1.2.2016. на прекограничне платне трансакције, те успоставља коначне рокове за прилагодбу на прописана правила у чл. 6.

²⁸ Осим уколико платне трансакције у посљедња два случаја не резултирају кредитним трансфером или изравним терећењем на или са рачуна за плаћање идентифицираног путем *BBAN* или *IBAN*. Види рец. 6. преамбуле Уредбе 260/2012: „Where a payment card at the point of sale or some other device such as a mobile phone is used as the means to initiate a payment transaction, either at the point of sale or remotely, which directly results in a credit transfer or a direct debit to and from a payment account identified by the existing national basic bank account number (BBAN) or the international bank account number (IBAN), that payment transaction should, however, be included.“

државе чланице биле обвезане преузети до 1.11.2009.²⁹ Директива 2007/64 има за циљ успоставу свеобухватних правила примјенивих на све платне услуге у ЕУ, како би се омогућило лакше, учинковито и сигурно прекогранично плаћање између држава чланица, које би одговарало ономе унутар њихових граница. Тиме се поврх значајне уштеде на трансакцијским трошковима, жељело постићи јачање тржишнога натјечања између пружатеља платних услуга, које би у коначници требало довести до снижавања цијена платних услуга наспрам клијената, већином потрошача. Директива 2007/64 тако с једне стране слиједи циљ остварења унутарњега тржишта успоставом јединственога тржишта платних услуга, док са друге тежи повисивању стандарда заштите потрошача диљем ЕУ, будући да се тржиште платних услуга у малопродаји на које се она односи посебице тиче потрошача те подредно СМЕ-а. Исто се одражава како на њезину структуру тако и на правне основе темељем којих је усвојена. Тако се по својој структури ова опсежна Директива од 96 чланака дијели на одредбе јавноправне и приватноправне нарави, гдје се прве у већем дијелу односе на увјете за одобрење за рад и надзор над новоуведеним платним институцијама (Глава II), док се друге односе на увјете транспарентности те на права и обвезе у свези са пружањем и кориштењем платних услуга (Глава III и IV). У складу са одлуком ЕСП-а у предмету *British American Tobacco*,

²⁹ Тужбом због повреде уговора поднесеном 17.11.2010. Комисија тужи Републику Пољску у предмету Ц-542/10 због неиспуњења обвезе преузимања Директиве 2007/64 у национално право. Иначе су начини преузимања Директиве 2007/64 у национално право држава чланица услиједили на врло различите и међусобно неусуглашене начине. Наиме, у њемачко право Директива је у дијелу који се односи на платне институције те надзор над њима преузета путем *Zahlungsdienstumsatzgesetz* од 25.6.2009., БГБл И 2009., 1506, док су преостале одредбе преузете кроз *Gesetz zur Umsetzung der Verbraucherkreditrichtlinie, des zivilrechtlichen Teils der Zahlungsdienstrichtlinie sowie zur Neuordnung der Vorschriften über das Widerrufs- und Rückgaberecht* од 29.7.2009., ВГБл I 2009/49, 2355. Док се први мијења и допуњује одредбе њем. *Zahlungsdiensteaufsichtsgesetz (ZAG)* и *Kreditwesengesetz*, други мијења и допуњује одредбе *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (EGBGB)* и *Bürgerliches Gesetzbuch (BGB)*. Преузимањем приватноправних одредаба у Грађански законик, хтјело се је јаче заштитити клијенте, нарочито потрошаче. Но, унаточ одвојеноме преузимању, закони упућују један на другога, будући да ZAG преузима дефиниције и поље примјене Директиве. У францускоме праву Директива 2007/64 је преузета уредбом *Ordonnance n° 2009-866 du 15 juillet 2009 relative aux conditions régissant la fourniture de services de paiement et portant création des établissements de paiement* од 1.11.2009, ЈО од 16.7. 2009. већим дијелом у *Code monétaire et financier*, али је измијенила и допунила такођер *Code de commerce* и *Code de la consommation*. Уредбу прате и тзв. *actes complémentaires d'application* који конкретизирају примјену појединих одредаба. У британскоме праву је Директива преузета уредбом *Payment Services Regulations 2009* Министарства финансија (HM Treasury), Statutory Instruments 2009, бр. 209, Financial Services and Markets.

користећи *argumentum a contrario*, *Mavromatti* долази до закључка да је утемељење Директиве 2007/64 с једне стране на правној основи чланка 47. ст. 2 УЕЗ те с друге на основи чланка 95. ст. 1. УЕЗ оправдано.³⁰ Будући да Директива 2007/64 споменутим одредбама слиједи двије једнако важне сврхе које су нераздвојно повезане, она може бити утемељена на двије правне основе, при чему први дио Директиве своје утемељење налази у чл. 47. ст. 2. УЕЗ, док се други дио који одговара мјерама из уговорног права потрошача темељи на чл. 95. ст. 1. УЕЗ.³¹

Надаље, Директива 2007/64 се према одредби чл. 86. темељи на потпуној хармонизацији (енг. *full harmonization*), прописујући у ст. 1. како државама чланицама није допуштено задржати или увести одредбе различите од оних њоме прописаних, уколико она садржи усклађене одредбе. Но, будући да се у истоме ставку Директива 2007/64 позива на читав низ изнимки од споменутог начела, прописујући могућност кориштења опција за државе чланице, о којима су исте дужне обавијестити Комисију, те поврх тога садржи многе одредбе које им допуштају усвајање мјера са вишим ступњем заштите од оних њоме прописаних, ради се заправо о циљаној потпуној хармонизацији.³² Одредба истог чланка у другој дијелу прописује тзв. полу-когентну нарав одредаба, иначе карактеристичну за уговорно право потрошача, према којој државе

³⁰ Из предмета ESP-а, C-491/01 *British American Tobacco* [2002] ECR I-11453 *Mavromatti* извлачи супротан закључак да се правни акт Заједнице који слиједи два једнако важна циља која нису подређена један другоме, а која су нераздвојно повезана, може темељити на двије правне основе. Види *Mavromatti*, *нав. дело*, стр. 119.

³¹ Иако су као правне основе за усвајање Директиве 2007/64 послужили чл. 47. ст. 2. УЕЗ о слободи пословног настана у комбинацији са чл. 95. УЕЗ о усклађивању правних прописа држава чланица, за слободно кретање финансијских услуга и посебице за улагања особито су важне одредбе примарнога права о слободи кретања капитала и о тзв. петој слободи кретања плаћања, при чему је слобода кретања плаћања нераздвојива од преосталих темељних господарских слобода. Слобода кретања капитала и платни промет уређени су чл. 63-66. УФЕУ-а, којима су забрањена су сва ограничења кретања капитала и платног промета између држава чланица те између држава чланица и трећих земаља.

³² Тако чл. 86. ст. 1. прописује исто начело не доводећи у питање одредбе чланака 30. ст. 2, 33, 34. ст. 2, 45. ст. 6, 47. ст. 3, 48. ст. 3, 51. ст. 2, 52. ст. 3, 53. ст. 2, 61. ст. 3, 72. и 88, од којих се многе односе управо на заштиту потрошача као корисника платних услуга. Циљана потпуна хармонизација погађа само оне аспекте тј. питања на која се односи, док у самој директиви могу постојати изузеци од тог начела у облику опција, клаузула минималне хармонизације и сл. Тако с правом Loos, M. B. M., *Full harmonisation as a regulatory concept and its consequences for the national legal orders*, Centre for the Study of European Contract Law Working Paper Series бр. 2010/03, стр. 12-13 наглашава да потпуна хармонизација (енг. *full harmonization*) не значи нужно исцрпну хармонизацију (енг. *exhaustive harmonization*).

чланице морају осигурати да пружатељи платних услуга не одступају на штету корисника од одредаба којима се Директива 2007/64 преузима у национално право, осим када ту могућност Директива изричито предвиђа, док су одступања у њихову корист допуштена.

3.2. Поље примјене и дефиниције

Директива 2007/64 се примјењује на платне услуге које се пружају унутар Заједнице, али се Главе III и IV, уз изузетак чл. 73. о датуму валуте и расположивости средстава, примјењују само ако се пружатељи платних услуга и платитеља и приматеља плаћања, или једини пружатељ платних услуга у платној трансакцији налазе у Заједници, односно ондје имају сједиште или главну управу.³³ Надаље, одредбе Главе III и IV се примјењују како на платне услуге изражене у еурима тако и на оне изражене у валути неке државе чланице изван еурозоне. За разлику од Директиве 97/5, Директива 2007/64 не поставља границу износа платних трансакција у висини од 50 000 еура, већ се примјењује на све платне услуге неовисно о износу, не правећи тако разлику између плаћања у малопродаји и плаћања великих вриједности. Иако су поље примјене (чл. 2. и 3) и дефиниције основних појмова (чл. 4) уређене различитим одредбама, међусобно се испреплићу, те се морају проматрати заједно. Тако примјерице у чл. 4. ст. 3, Директива 2007/64 дефинира појам платних услуга као сваку пословну активност која се налази на затвореној листи у Привитку, указујући тиме на то које су платне услуге обухваћене њезиним пољем примјене. Листа из Привитка садржи седам тачака које обухваћају полагање и подизање готовог новца, пријенос средстава, издавање платних картица, трансакције електроничког новца, услуге новчаних пошиљака (финансијски трансфер или енгл. *money remittance*), платне трансакције телефоном или другим дигиталним или ИТ уређајем, под увјетом да је њихова сврха пријенос средстава приматељу плаћања а не примање депозита код пружатеља платне услуге.³⁴ Но, листу у складу са овлаштењем пренесеним јој чл. 84. ст. а.

³³ Чл. 2. ст. 1. Директиве 2007/64. Приједлог Директиве је почетно садржава тзв. *one-leg-out* одредбу према којој би иста била примјењива и када би се само један пружатељ платне услуге налазио у ЕУ, али је након много пријепора избрисана. Чл. 87. Директиве 2007/64 предвиђа могућност таквог проширења територијалног поља примјене након преиспитивања њезине provedбе и учинака преузимања до 1.11.2012.

³⁴ Према Привитку платне услуге су према точ. 1. услуге које омогућују полагање готовог новца на рачун за плаћање и према точ. 2. услуге које омогућују подизање готовог новца са рачуна за плаћање те за обје тачке и сви поступци потребни за вођење рачуна за плаћање. Према точ. 3. обухваћају извршење платних трансакција, укључујући пријенос средстава на рачун за плаћање код корисниковог пружатеља платних услуга или код другог пружатеља платних услуга а према точ. 4. извршење платних трансакција у којима су средства

Директиве 2007/64, Комисија може прилагодити, односно сузити или проширити листу усвајањем мјера којима се мијењају небитни дијелови Директиве. Дотле у чл. 3. сл. а - о. Директива 2007/64 садржи исцрпну листу платних услуга искључених из њезина поља примјене, а у које се примјерице убрајају непосредне платне трансакције између платитеља и приматеља плаћања у готовом новцу, професионални пријевоз готовог новца, мијењање новца у готовини, папирнати чекови, мјенице и ваучери, платне трансакције у вези с управљањем вриједносним папирима, платне трансакције између пружатеља платних услуга, издавање платних инструмената за стјечање робе или услуга само код одређеног издаватеља или само унутар ограничене мреже пружатеља услуга итд.³⁵ Док платне трансакције у готовом новцу нису

покривена кредитном линијом за корисника платних услуга, те и за обје точ. 3. и 4. у виду:– извршења изравних терећења, укључујући једнократна изравна терећења,– извршења платних трансакција путем платних картица или сличног средства,– извршења кредитних трансфера, укључујући трајне налоге. Платне услуге су према точ. 5. услуге издавања и/или прихваћања платних инструмената и према точ. 6 услуге новчаних пошиљака. И коначно према точ. 7. извршења платних трансакција кад се сугласност платитеља за извршење платне трансакције даје неким телекомуникацијским, дигиталним или ИТ средством, а плаћање се обавља телекомуникацијском или мрежном оператору или оператору ИТ сустава, који дјелује само као посредник између корисника платних услуга и добављача робе и услуга. Ово посљедње се примјерице односи на купњу карата за кино или плаћања рачуна за паркинг мобилном телефоном и сл. Точ. 7. треба проматрати и у свјетлу искључења у чл. 3. ст. 1. сл. л., гдје су ови видови плаћања искључени из поља примјене ако се купљена роба или услуге испоручују и користе путем телекомуникацијских, дигиталних или ИТ уређаја, под увјетом да оператер истих уређаја не дјелује само као посредник између корисника платних услуга и добављача робе и услуга. Наиме, улога пружатеља платне услуге мора бити ограничена на provedбу трансакције плаћања робе односно услуге без даљњег задирања у пружање дигиталне робе или услуга, јер тиме излази изван оквира самога плаћања.

³⁵ Према Mavromatti, *op. cit.*, стр. платне услуге из Привитка се темеље већином на пријеносу новчаних средстава, при чему разликује банковни и/или жиро, кредитни и дебитни трансфер. Први се односи на пријенос средстава са једног банковног рачуна на други у истој или различитим банкама (контокорентни или жиро рачун). Дотле је кредитни трансфер платна трансакција којом пружатељ платних услуга преноси средства на рачун приматеља плаћања темељем налога платитеља, при чему платитељ и приматељ плаћања могу бити једна те иста особа. Кредитни трансфер *ESB* у Плавој књизи из 2005. (*Blue Book*), по узору на чл. 2. сл. а. *UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers* из 1992. а на којег је опет утјецао чл. 4А. америчког *UCC*-а, дефинира као налог за плаћање или могуће низ налога за плаћање учињених са сврхом стављања средстава на располагање кориснику (тзв. *push transaction*). Након примитка налога о плаћању, банка платитеља по прихвату налога непосредно терети његов рачун, потом просљеђује налог банци приматеља плаћања која кредитира рачун приматеља

обухваћене јер према Директиви јединствено тржиште плаћања за готов новац већ постоји, дотле су платне услуге које је потребно документирати искључене ради њихове слабе учинковитости у односу на друга средства плаћања.³⁶

Надаље, иако га као таквога нигдје не дефинира, Директива 2007/64 уводи и потпуно нови правни појам „уговора о платним услугама“,³⁷ којег у одредбама о транспарентности те обвезама и правима приликом кориштења и пружања платних услуга, дијели на подкатегорије „оквирног уговора“ и „уговора о пружању једнократних платних трансакција“.³⁸ Притом је занимљиво како Директива 2007/64 не дефинира неке од кључних појмова као што је онај плаћања, а чије се бројне дефиниције у литератури разликују већ овисно о томе да ли се ради о правном, економском или техничком аспекту истога.³⁹ Осим тога не дефинира ни појам новца, већ га обухваћа појмом „средства“ из чл. 4. точ. 15. који се односи на новчанице и кованице, књижни (односно новчана потраживања према пружатељу платних услуга) и електронички новац.⁴⁰ Дотле платне инструменте у чл. 4. точ. 23. дефинира као

плаћања, чиме терећење рачуна налогодавца прелази у кредитирање рачуна приматеља плаћања. У ту сврху банке углавном посједују рачуне за кредитни трансфер и развијају одговарајуће структуре. У дебитном трансферу приматељ плаћања даје налог својој банци на повлачење новчаних средстава са рачуна платитеља (тзв. *pull transaction*). Исто треба разликовати од изравнога терећења (енг. *direct debit*) гдје платитељ унапријед и изравно ауторизира своју или банку приматеља платитеља на терећење својега рачуна за плаћање у корист приматеља плаћања. Према дефиницији из чл. 4. точ. 28. Директиве 2007/64 изравно терећење је платна услуга за терећење платитељева рачуна за плаћање, при чему платну трансакцију иницира приматељ плаћања на основи сугласности платитеља дане приматељу плаћања, пружатељу платних услуга приматеља плаћања или пружатељу платних услуга самог платитеља. По правној природи ријеч је упути (асигнација).

³⁶ Види рецитал 19. Директиве 2007/64.

³⁷ Иако појам није постојао у дотадашњем еуропском секундарном законодавству, у националним правима држава постоје одговарајуће врсте уговора. Тако би исти одговарао неименованом уговору о обављању платног промета из бившег хрватског Закон о платном промету у земљи, НН бр. 117/2001. Види Слакопер, З., *Уговор о обављању платног промета*, у: Слакопер З. (ур.) Банковни и финансијски уговори, Ријека, 2007, стр. 691. Такођер треба напоменути како у складу са терминологијом Директиве 2007/64, овај рад умјесто појма платни промет за означавање „институција платног промета“ користи појам „платне институције“.

³⁸ Притом из одредаба Директиве 2007/64 произлази да се примјењују и на ненаплатне уговоре о платним услугама.

³⁹ О томе више Mavromatti, *нав. дело*, стр. 143.

⁴⁰ Треба напоменути како се енглески појам „*funds*“ различито преводи у различитим језичним верзијама Директиве 2007/64. Тако њемачки пријевод Директиве користи израз „новчани износ“ (њем. *Geldbetrag*), док француски и талијански користе појам „средства“ (фран. *fonds*; тал. *fondi*). Гледе дефиниције

свако персонализирано средство и/или сет поступака уговорених између корисника и пружатеља платних услуга које корисник користи за иницирање налога за плаћање. У складу са истом дефиницијом и у свези са точ. 5. Привитка може се закључити, да се Директива 2007/64 односи на све облике платних картица односно на дебитне и кредитне картице.⁴¹

Тиме долазимо до дефиниција битних за персонално поље примјене Директиве 2007/64. Чл. 1. Директиве 2007/64 у пружатеље платних услуга убраја кредитне институције, институције за електронички новац, поштанске жиро-институције, ЕСБ и националне средишње банке, када не дјелују у својству монетарних власти или друге јавне власти, државе чланице или њихова регионална или локална тијела, када не дјелују у својству јавне власти и платне институције.⁴² Платне институције су дефиниране у чл. 4. ст. 4. као правне особе које су у складу са чл. 10. Директиве 2007/64 добиле одобрење за пружање и извршавање платних услуга унутар Заједнице (тзв. еуропску путовницу), а на које се примјењују посебне одредбе Главе II. Ријеч је о новоуведеној категорији институција које се од кредитних институција разликују првенствено по томе што од клијената не примају депозите да би се њима финансирале платне трансакције, док се од институција електроничког новца разликују по томе што могу вршити плаћања електроничким новцем под увјетом да га не издају.⁴³ У том смислу и саме банке као кредитне институције,

електроничког новца Директива 2007/64 се позива на чл. 1. ст. 3. сл. б. Директиве 2000/46, који је у међувремену замијењен чл. 2. ст. 2. Директиве 2009/110. Но, Директива 2007/64 напомиње да се платне институције не би смјеле бавити издавањем електроничког новца.

⁴¹ Ту се примјерице убраја кориштење дебитних картица са PIN-ом (енг. *personal identification number*) или кредитних картица са PIN-ом или потписом. У примјере поступака убраја се *он-лине* банкарство са кориштењем PIN-а или TAN-а (енг. *transaction authentication number*) или електроничког потписа. Али истим појмом није обухваћено кориштење кредитних картица без PIN-а или потписа код продаје на даљину. Исто тако нису обухваћена електроничка изравна терећења која служе само за идентификацију, примјерице када платитељ даје податке о рачуну са картице, али не даје налог за плаћање. У складу са дефиницијама из Плаве књиге ЕСБ-а у платне картице (енг. *conventional payment cards*) убрајају се готовинске картице (енг. *cash cards*), дебитне картице (нпр. EC, Maestro, V Pay картице), дебитне картице са одгодом плаћања (енг. *deferred debit cards* или *charge cards*) и кредитне картице (нпр. *MasterCard*, *Visa*, *American Express* картице). Док кредитне картице спадају у тзв. *pay-later*, дебитне картице спадају у тзв. *pay-now* средства плаћања.

⁴² У складу са чл. 29. Директиве 2007/64 пружање платних услуга није допуштено физичким или правним особама које нису ни пружатељи платних услуга нити су изричито искључене из поља примјене Директиве.

⁴³ Према чл. 16. ст. 4. Директиве 2007/64 платне институције не обављају дјелатности примања депозита или других повратних средстава у смислу чл. 5. Директиве 2006/48. Појам платних институција се по први пута појављује у рец.

али и друге финансијске институције могу пружати платне услуге у својству платних институција, све док новац не користе у сврху депозита. За персонално поље примјене Директиве 2007/64 битни су такођер појмови платитеља (енг. *payer*) и приматеља плаћања (енг. *payee*),⁴⁴ при чему је први физичка или правна особа која има рачун за плаћање и која даје сугласност односно допушта налог за плаћање са тог рачуна или, ако нема рачуна за плаћање, физичка или правна особа која даје налог за плаћање, док је други физичка или правна особа којој су намијењена средства која су предмет платне трансакције (чл. 4. ст. 7 - 8). Оба су обухваћена ширим појмом корисника платних услуга, као физичке или правне особе која се користи платном услугом у својству било платитеља било приматеља плаћања или обоје (чл. 4. ст. 10). Под налогом за плаћање подразумијева се инструкција коју платитељ или приматељ плаћања подноси својем пружатељу платних услуга, а којом захтијева извршење платне трансакције. Платна трансакција се може односити на полагање, пријенос или подизање средстава које је иницирао платитељ или приматељ плаћања, без обзира на обвезе из главног уговорног односа између њих (чл. 4. ст. 5), а исте се проводе путем платних сустава, дефинираних као сустава за пријенос средстава са формалним и стандардизираним поступцима и заједничким правилима за обраду, обрачун и/или намиру платних трансакција (чл. 4. ст. 6).

3.3. Одредбе о платним институцијама

До усвајања Директиве 2007/64 постојала је потреба посебног уређења дјелатности и подвргавања надзору оних пружатеља платних услуга који су дјеловали на тржишту, а који дотада нису били обухваћени посебним прописима о кредитним институцијама или другим финансијским институцијама. Одредбе о платним институцијама садржане у Глави II Директиве 2007/64 могу се начелно подијелити у оне које се односе на одобрење за њихов рад, те оне које се односе на надзор над њиховим

11. Уредбе 2560/2001 без објашњења његова значења. Треба напоменути како је издвајањем и посебним уређењем дјелатности платних институција учињен значајан корак у либерализацији платних услуга, за које се традиционално поима да припадају дјелатностима банковног сектора. Тако се већ чл. 1. *UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers* из 1992. односио на банке али и друга тијела која се унутар редовитог пословања баве извршавањем налога за плаћање. Већ са усвајањем прве Директиве 2000/46 о институцијама за електронички новац долази до јачања тржишног натјецања између нових облика финансијских институција у односу на кредитне институције. Према чл. 6. сл. а. нове Директиве 2009/110, институције за електронички новац поред издавања електроничког новца могу обављати платне услуге из Привитка Директиве 2007/64.

⁴⁴ За разлику од Директиве 97/5 која је по узору на *UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers* из 1992. користила појмове *originator* и *beneficiary*.

пословањем.⁴⁵ Ова се посебна правила за дјеловање платних институција из Главе II не односе на остале пружатеље платних услуга из чл. 1., будући да су правила за потоње прописана другим посебним правним актима. Тако су примјерице увјети за одобрење за рад кредитних институција и институција за електронички новац прописани Директивом 2006/48 о кредитним институцијама те Директивом 2009/110 о институцијама за електронички новац,⁴⁶ док су за поштанске жиро-институције исти прописани националним правима. Такво је уређење оправдано има ли се у виду значајно повишене ризике пословања кредитних институција, те неоправданост подвргавања платних институција строгим увјетима за рад и надзор кредитних институција. Осим тога, у складу са образложењем из приједлога Директиве 2007/64, прописивање засебних и различитих правила, такођер има за циљ стварање тзв. *level playing field* и јачање тржишног натјечања између истих.

3.3.1. Одобрење за рад платних институција

Оне институције које желе дјеловати као платне институције морају надлежним тијелима матичне државе чланице доставити своју писану пријаву поткријепљену читавим низом докумената који примјерице обухваћају програм пословања са врстом предвиђених платних услуга, пословни план са предвиђеним прорачуном за прве три године, доказ о располагању темељним капиталом,⁴⁷ опис организацијске структуре, информације о идентитету особа

⁴⁵ Њима су обухваћена и правила која су успоредива са тзв. пруденцијалним правилима (енг. *prudential regulation rules*), а која се иначе односе на институције које примају депозите и на управљање ризицима њихова пословања ради осигурања сигурности средстава депозитара с једне и одржања стабилности финансијског сустава с друге стране.

⁴⁶ Према чл. 2. ст. 3. Директиве 2007/64 државе чланице могу не примијенити све или дијелове одредаба Директиве на институције из чл. 2. Директиве 2006/48, с изузетком оних наведених у првој и другој алинеји тог чланка. Изузетак се односи на институције које су искључене из поља примјене Директиве 2006/48 јер нису кредитне институције, али им државе чланице могу допустити пружање платних услуга, при чему у складу са чл. 13. Директиве 2007/64 морају бити регистриране.

⁴⁷ Чл. 6. Директиве 2007/64 разликује висину темељног капитала овисно о врсти платних услуга које се пружају. Минимални темељни капитал за платне услуге из точ. 1.-5. Привитка мора износити 125 000 еура, за платну услугу из точ. 6., 20 000 еура и за ону из точ. 7., 50 000 еура. Иако није изричито прописано Директивом 2007/64 у пракси се тумачи да треба примијенити највиши износ минималног темељног капитала уколико се платна институција жели бавити пружањем већег броја платних услуга из Привитка. Осим темељног капитала, према чл. 7. Директиве 2007/64 платна институција мора располагати властитим средствима која не смију бити мања од износа који се тражи према чл. 6. или 8. Директиве 2007/64, који год да је виши. Додуше, чланком 8. који садржи три методе (А, Б и Ц) за израчун властитих средстава нису обухваћене платне институције које

које у њој имају квалифициране удјеле, о запосленицима односно о идентитету директора и особа одговорних за управљање и вођење послова институције, по потреби о ревизорима итд. Између осталог, попис из чл. 5. сл. а - л. Директиве 2007/64 наводи под словом е. потребу достављања описа начина управљања и механизма унутарње контроле, укључујући и поступке управљања ризицима пословања, а којиме се може доказати да су исти примјерени, прикладни, поуздани и задовољавајући. Притом је занимљиво примијетити како се претходним захтјевом из сл. д. у једној медаљи спајају лице увјета које платне институције морају испунити са наличјем заштите интереса клијената. Исти прописује захтјев за доставом описа мјера подузетих ради заштите средстава корисника платних услуга у складу са чл. 9. Директиве 2007/64. Потоња одредба налаже тзв. *safeguarding requirements* оним платним институцијама које се поред платних услуга баве и другим пословним активностима, иако то државе чланице или надлежна тијела могу захтијевати и од оних које се њима не баве.⁴⁸ У те заштитне мјере се примјерице убрајају мјере немијешања средстава корисника са средствима било које особе и њихово изузеће од потраживања других вјеровника платне институције, или мјере покривања полицом осигурања или другим успоредивим јамством осигуравајућег друштва или кредитне институције која не припада истој групи као и платна институција. Стога у свези са тиме и неким другим захтјевима (из чл. 5. ст. 1. сл. д, е. и г) одредба из чл. 5. ст. 2. Директиве 2007/64 налаже институцији достављање описа ревизијског и организацијског режима којег је увела са циљем подузимања свих разумних мјера заштите интереса својих корисника и ради осигурања континуитета и поузданости у обављању платних услуга.

према чл. 69. Директиве 2006/48 потпадају под надзор матичне кредитне институције.

⁴⁸ Државе чланице или надлежна тијела ће од тих платних институција захтијевати да заштите средства примљена од корисника или примљена преко другог пружатеља платних услуга за извршење платних трансакција, на неки од чл. 9. Директиве 2007/64 прописаних начина. Такођер постоји могућност проширења заштитних мјера на све платне институције или могућност ограничења заштитних инструмената на износе преко 600 еура. Одредбе су особито важне с обзиром на околност да платне институције не примају депозите које морају осигурати у складу са захтјевима из Директиве 94/19. За ове се одредбе може рећи да имају двојаку нарав те унаточ јавноправном карактеру слиједи и приватноправне интересе. Аналогија се може повући у односу на одговарајуће одредбе о кредитним институцијама гдје је ЕСП у предмету C-222/02, *Peter Paul* [2004] ECR I-09425 закључио да се одредбе релевантних европских директива не могу тумачити да су у супротности са националним прописом, према којем национално тијело одговорно за надзор над кредитним институцијама испуњава своје задаће једино у јавном интересу, што према националном праву искључује захтјеве појединаца за накнадом штете која му је настала ради мањкавог надзора од стране тог тијела.

Приложену документацију надлежна тијела морају оцијенити сукладно детаљним критеријима прописанима у чл. 10. Директиве 2007/64, те одлуку о одобрењу донијети у року од најдуље три мјесеца.⁴⁹ Споменути критерији између осталог захтијевају да платна институција има чврст режим управљања, јасну организацијску структуру са точно дефинираним, транспарентним и досљедним подручјима одговорности, учинковите поступке утврђивања, управљања, праћења и извјешћивања о ризицима, одговарајуће механизме унутарње контроле итд. Ако се институција истодобно бави и другим пословним активностима, које би могле нарушити њезину финансијску стабилност или умањити способност надзора над њоме, надлежна тијела приликом издавања одобрења могу захтијевати оснивање засебног субјекта за пружање платних услуга. Једном издано одобрење вриједи у свим државама чланицама, те омогућује институцији пружање платних услуга на подручју читаве Заједнице, или темељем слободе пружања услуга или пословног настана. Но, уколико институција не искористи одобрење у року од 12 мј, или га се изричито одрекне или не послује дуже од 6 мј., ако је исто добила темељем неточних изјава или на други непрописан начин, или више не испуњава увјете за његово издавање, ако угрожава стабилност платног састава или ако национално право предвиђа одузимање одобрења за рад, у тим случајевима оно може бити одузето (чл. 12). Треба напоменути како Директива 2007/64 прописује и посебне увјете под којима државе чланице одређене физичке и правне особе могу изузети од примјене поступка и увјета нужних за издавање одобрења за рад, те од надзора (изузев од чл. 20, 22 - 24) и допустити њихов упис у регистар. Притом се морају кумулативно испунити увјети маленог укупног износа платних трансакција (не више од 3 милијуна еура мјесечно у претходних 12 мј), те неосуђиваност физичких особа одговорних за управљање за казнена дјела финансирања тероризма, праће новца и сл.⁵⁰

Даљње одредбе Директиве 2007/64 односе се на регистар платних институција (чл. 13), на рачуноводство и ревизију (чл. 15), вођење евиденција (чл. 19), вршење дјелатности путем заступника, подружница или других тијела као вањских извршитеља односно екстернализацију и одговорност платних

⁴⁹ Чл. 11. Директиве 2007/64. У Њемачкој је надлежно тијело *Bundesanstalt für Finanzdienstleistungsaufsicht* (BaFin). У Уједињеноме краљевству је надлежно тијело *Financial Services Authority* (FSA). У Низоземској чак и приватноправна правила Директиве 2007/64 преузета у Књизи 7, Главе 7В *Burgerlijk Wetboek* надзире *Autoriteit Financiële Markten* (AFM).

⁵⁰ *Ratio* је чл. 26. Директиве 2007/64 издвајање ових пружатеља платних услуга из сиве економије те њихово подвргавање минималним прописаним захтјевима. Државе чланице могу прописати да се тако регистриране особе баве само неким активностима из чл. 16. Директиве 2007/64. Иако се третирају као платне институције, на њих се не примјењује чл. 10. ст. 9. и чл. 25 остваривању права на пословни настан и о слободи пружања услуга.

институција у свези с тиме (чл. 17 - 18),⁵¹ те на друге активности којима се платна институција може бавити (чл. 16). У потоње се поред оперативних и са њима уско повезаних помоћних услуга (осигурање извршења платних трансакција, услуге конверзије валута, чување, те похрањивање и обрада података), убрајају и управљање платним суставима и обављање пословних активности које нису платне услуге. У том смислу чл. 16. Директиве 2007/64 прописује како се платне институције не баве пословима примања депозита или других повратних средстава, али исте могу примити у сврху пружања платне услуге. С друге стране, платне институције могу одобрити и кредит у свези са платним услугама из точ. 4, 5. или 7. Привитка, под увјетима: а) да је одобрење кредита споредна дјелатност која се одвија искључиво везано за извршење платне трансакције; б) да неовисно о националним правилима о одобравању кредита кредитним картицама, кредит који је одобрен у свези с плаћањем и извршен у складу с чл. 10. ст. 9. и чл. 25. о остваривању права на пословни настан и слободи пружања услуга, мора бити отплаћен у кратком року не дужем од 12 мј; ц) да кредит није одобрен из средстава која су примљена или се чувају у сврху извршења платне трансакције; и д) да су властита средства институције у свако доба и у складу са оцјеном надзорног тијела примјерена, с обзиром на укупан износ одобреног кредита. Иако је кредитирање допуштено ради олакшавања пружања платних услуга, платне се институције морају рефинанцирати властитим средствима и другим средствима са тржишта капитала, а не користити средства клијената платних услуга. Овим се одредбама не задире у примјену одредаба еуропскога секундарнога или националних права о потрошачком кредиту, гледе осталих увјета који се не усклађују Директивом 2007/64.

3.3.2. Надзор над платним институцијама

Преостале одредбе Главе II. Директиве 2007/64 садрже одредбе о надлежним тијелима и надзору над платним институцијама. Тако је чл. 20. посвећен тијелима које државе чланице именују надлежнима за издавање одобрења за рад и за надзор над ризицима пословања платних институција, а која могу бити јавна или призната националним правом или јавна тијела националним правом изричито овлаштена за ту сврху, укључујући националне средишње банке, те која морају бити неовисна о

⁵¹ Чл. 17. Директиве 2007/64 захтијева достављање потребних информација мјеродавноме тијелу у матичној држави чланице, упис у регистар, обавјештавање корисника платних услуга итд. Што се тиче појма *outsourcing*-а, Директива га не дефинира, али се њиме подразумијева уговорно повјеравање трећима обављања појединих активности платних институција или оперативних активности управитеља платног сустава које би иначе сами обављали. Тим дјелатностима се баве пословне јединице или особе које се у односу на екстернализовану дјелатност не могу приписати институцији која екстернализира активност и које су организацијски од ње раздвојене.

господарским субјектима те избјегавати сукобе интереса. Мјере надзора које она проводе морају бити размјерне, примјерене и одговарајуће ризицима којима се платне институције излажу, а обухваћају пружање информација потребних за праћење усклађености пословања са одредбама ове Главе, вршење изравног надзора у институцији, заступнику, подружници или вањском извршитељу, издавање препорука и смјерница или прописивање обвезујућих одредаба, те привремену обуставу или одузимање одобрења за рад (чл. 20 - 21). Поврх тога, надлежна тијела могу одређивати или изрицати казне или подузимати мјере наспрам институција које крше законе и друге прописе у свези са надзором или обављањем платних услуга, а основаност истих се као и других одлука надлежних тијела мора моћи преиспитати пред судом (чл. 23). У сврху квалитетнијег надзора Директива 2007/64 предвиђа и могућност сурадње надлежних тијела различитих држава чланица међусобно, те према потреби, са ЕСБ-ом и националним средишњим банкама држава чланица. Сурадња се проводи у виду размјене информација, посебно имајући у виду заштиту особних података и откривање казних дјела прања новца и финансирања тероризма (чл. 24). Коначно, чл. 25. Директиве 2007/64 уређује обвезе платних институција које своје право на пословни настан и слободу пружања услуга желе остварити у држави чланици која није њихова матична држава. Потребно је да о својој намјери обавијесте домаћа надлежна тијела, која ће потом надлежном тијелу државе домаћина прослиједити детаљне податке о платној институцији, те ће са њиме наставити сурађивати у погледу надзора над њоме у складу са тзв. *home country control principle*.⁵²

3.4. Одредбе о транспарентности и правима и обвезама у свези са пружањем и кориштењем платних услуга

За кориснике платних услуга од кључне су важности одредбе о транспарентности и правима и обвезама у свези са пружањем и кориштењем платних услуга садржане у Главама III и IV, које су обвезујуће за све пружатеље платних услуга. Директива 2007/64 наглашава како се корисницима настоји омогућити располагање високо квалитетним и јасним информацијама о платним услугама са циљем постизања информисаног одабира и купње унутар ЕУ. Осим нужности установљивања усклађених увјета потребних за пружање неопходних и dostatних информација кориснику о уговору о пружању платне услуге и о платној трансакцији, Директива 2007/64 у складу са максималном

⁵² У међусобној сурадњи и размјени података чл. 25. ст. 4. Директиве 2007/64 разликује битне од релевантних информација, при чему надлежне институције прве размјењују по службеној дужности, а потоње на захтјев.

хармонизацијом предвиђа како државе чланице могу прописати само оне информације њоме усклађене.⁵³

3.4.1. Транспарентност

Глава III уређује транспарентност увјета и захтјева о којима корисници платних услуга морају бити информирани код једнократних платних трансакција и низа платних трансакција обухваћених оквирним уговорима. Директива 2007/64 притом прави разлику у ступњу заштите потребне потрошачима и малом и средњем подузетништву, те препушта вољи уговорних страна могућност споразума о не примјени свих или неких одредаба ове Главе, уколико корисник платне услуге није потрошач (чл. 30). У ст. 2. исте одредбе предвиђа могућност државама чланицама прописивања примјене одредаба на микро-подузећа⁵⁴ на једнаки начин као и на потрошаче. Будући да се одредбе о пружању информација у знатној мјери испреплићу са истима других аката секундарнога права, Директива 2007/64 их разграничава од еуропских секундарних и националних одредаба о потрошачком кредиту, те посебно појашњава однос са релевантним одредбама Директиве 2002/65.⁵⁵ Заједничким се одредбама надаље забрањује наплата пружања информација кориснику, а у случају додатног или чешћег информирања или пак пријеноса истих комуникацијским средствима која нису предвиђена оквирним уговором, уговорне стране се могу споразумјети о трошковима, који морају бити примјерени и у складу са стварним трошковима (чл. 32). Такођер се захтијева да се прије налога за плаћање кориснике платних услуга информира о свим накнадама или попустима, те о валути и њезином прерачунавању неовисно о томе ради ли се о једнократним платним трансакцијама или оквирним уговорима.⁵⁶ Државама чланицама је препуштена могућност прописивања да терет доказа о томе да су корисници информирани сноси пружатељи платних услуга (чл. 33).

Директива 2007/64 нагласак ставља на предуговорно информирање, чија је повреда овисно о начину преузимања Директиве у национално право, у државама чланицама различито запријеђена, нпр. путем одговорности за накнаду штете ради *culpa in contrahendo*, прекршајним казнама и др. Притом треба нагласити како Директива 2007/64 разликује два основна начина

⁵³ Види рецитал 21. Директиве 2007/64: „In order to promote smooth functioning of the single market in payment services, Member States should be able to adopt only those information provisions laid down in this Directive“.

⁵⁴ Commission Recommendation 2003/361/EC of 6 May 2003 concerning the definition of micro, small and medium-sized enterprises, OJ L 124/36, 20.5.2003.

⁵⁵ У рециталу 22. Директиве 2007/64 спомиње се однос наспрам Директиве 2005/29 о непоштеним пословним праксама, Директиве 2000/31 о електроничкој трговини, те наспрам Директиве 2002/65 о финансијским услугама на даљину, однос са којом уређују чл. 30 - 31.

⁵⁶ Види Заједничке одредбе прописане у Поглављу 4. Главе III (чл. 49 - 50.).

пружања информација. Код једнократних платних трансакција информације се пружају њиховим *стављањем на располагање* кориснику, док се код оквирних уговора пружају *давањем* информација кориснику. Док први случај захтијева активност корисника платне услуге у виду изричитог тражења информација, излиста стања на рачуну банковним писачем, захтијевања слања информација на *e-mail* адресу и сл., други подразумева активност пружатеља платних услуга који у складу са Директивом мора потребне информације приопћити кориснику и без његова захтјева. Наиме, осим што су оквирни уговори далеко чешћи у пракси, они обухваћају рачуне за плаћање и одређене платне инструменте ради којих је клијенте потребно јаче заштитити детаљнијим информирањем. Дотле код једнократних платних трансакција, пружатељ платне услуге обвезу информирања клијента може испунити непосредно на шалтеру или пружањем увида у увјете објављене у пословници и сл.⁵⁷ Посебним одредбама уређује се ужи опсег информирања код платних инструмената мале вриједности и електроничког новца, предвиђајући могућност одступања од примјене одредаба о опћем предуговорном информирању из чл. 41, 42. и 46. код упорабе платног инструмента који се према оквирном уговору односи искључиво на појединачне платне трансакције до 30 еура, односно за које или постоји ограничење трошења или су на њима похрањена средства до највише 150 еура (чл. 34). Ове износе државе чланице или надлежна тијела могу за националне платне трансакције смањити или удвостручити, док их за *prepaid* платне инструменте могу их повећати до највише 500 еура. Тада се платитељу морају доставити само информације о главним обилежјима платне услуге, начину кориштења платног инструмента, одговорности, зарачунатим трошковима и друге битне информације потребне за доношење утемељене одлуке, као и податак о доступности преосталих информација.

3.4.1.1. Једнократне платне трансакције

Платне трансакције које нису обухваћене оквирним уговором, уређене су одредбама посебног Поглавља 2. Главе III као једнократне платне трансакције (енг. *single payment transaction*), а чиме се, између осталог, настоји спријечити непотребно вишеструко информирање корисника платне услуге. Наиме, уколико је налог за плаћање за једнократну платну трансакцију поднесен путем платног инструмента обухваћеног оквирним уговором, пружатељ платне услуге није обвезан дати или ставити на располагање информације већ дане кориснику темељем оквирног уговора с другим пружатељем платних услуга (чл. 35). У предуговорне опће информације које је пружатељ платне услуге на

⁵⁷ Види рецитале 24, 25. и 27. Директиве 2007/64. Тако њемачки законодавац код обвезе информирања у § 675д ст. 1. BGB-а приликом упућивања на чл. 248. §§ 1.-16. BGBB-а разликује *давање* односно *пружање* информација од *стављања на располагање* информација.

лако доступан начин, у разумљивом и јасном облику на папиру или другом трајном медију дужан пружити кориснику прије него ли је обвезан понудом или уговором, спадају информација о потреби достављања податка о јединственој идентификацијској ознаци потребној за правилно извршење налога за плаћање, о најдужем року за извршење услуге, о стварном или референтном течају, о трошковима, те се према потреби на располагање стављају друге предговорне опће информације из чл. 42. који се односи на оквирне уговоре (чл. 37). Обвеза информирања може се испунити и доставом копије нацрта уговора о једнократној платној трансакцији или копије нацрта налога за плаћање који садржи споменуте информације. Даљње одредбе уређују информације које пружатељи платних услуга морају пружити платитељу и приматељу плаћања након примитка налога за плаћање, а односе се на референце за идентификацију платне трансакције, њезин износ као и износ свих накнада, евентуално информацију о течају и о датуму примитка налога односно валуте одобрења (чл. 38 - 39).

3.4.1.2. Оквирни уговори

Оквирни уговор је у чл. 4. точ. 12. Директиве 2007/64 дефиниран као уговор о платним услугама којим се уређује будуће извршење појединачних и узастопних платних трансакција и који може садржавати обвезу и увјете за отварање рачуна за плаћање.⁵⁸ Правну квалификацију, облик и начин склапања новоуведеног оквирног уговора, Директива препушта националном праву држава чланица.⁵⁹ У посебноме Поглављу 3. Главе III. прописују се

⁵⁸ Према чл. 4. точ. 14. Директиве 2007/64 рачун за плаћање означава рачун вођен у име једног или више корисника платних услуга, који се користи за извршавање платних трансакција. Из дефиниције произлази како она обухваћа и текуће и жиро рачуне.

⁵⁹ Becker, A., Berndt, M., Klein, J., (ур.) *Neues Zahlungsverkehrsrecht, Umsetzung der zivil- und aufsichtsrechtlichen Regeln in der Bankpraxis*, 2010, стр. 4. тумаче да оквирни уговор може објединити више појединих уговора који се односе примјерице на жиро рачун, дебитне картице, он-лине банкарство итд. Хрватски Закон о платном промету, НН бр. 133/09., 136/12. гледе облика и начина склапања и свих питања односа између пружатеља и корисника платних услуга која нису уређена њиме у чл. 6. ст. 2. упућује на примјену одредаба Закона о обвезним односима (ЗОО), НН бр. 35/05., 41/08., 125/11. *Миладин* под оквирним уговором првенствено обухваћа уговор о жиро рачуну као темељ плаћања дознаком, који чини основу правних односа између платне институције и платитеља и приматеља плаћања. Види Миладин, П., *Нови Закон о платном промету*, Зборник 48. Сусрета правника - Опатија '10 Хрватског савеза удруга правника у господарству, сепарат, 2010, стр. 5. Из одредаба Директиве 2007/64 о оквирном уговору се може закључити како он примарно обухваћа и контокорентни и жироуговорни однос. О сличностима и разликама уговора о банковном текућем рачуну и са њиме повезаним текућим односно контокорентним рачуном и уговора о обављању платног промета и са њиме повезаним рачуном за редовно пословање односно жиро рачуном види детаљно Слакопер, З., *нав. дело*, стр. 643.

информације које се кориснику платних услуга морају предати срочене јасно и разумљиво на папиру или другом трајном медију праводобно⁶⁰ прије него ли је обвезан понудом или уговором. Обвеза ће бити испуњена и достављањем копије нацрта оквирног уговора који садржи информације и увјете из чл. 42. Исти чланак садржи опсежну листу предуговорних опћих информација које се дијеле у информације о пружатељу платних услуга (1), о кориштењу платних услуга (2), о накнадама, каматним стопама и течају (3), о комуникацији (4), о заштитним и корективним мјерама (5), о измјенама и раскиду оквирног уговора (6), те о правној заштити (7). Свака од наведених тачака обухваћа даље под-информације, па тако примјерице она из точ. 3. захтијева информирање о свим накнадама које се морају платити пружатељу платне услуге и по потреби њихово одређење, те ако је могуће, информирање о каматној стопи и течају односно о методи обрачуна стварне камате, и о индексу или основици за одређење евентуално кориштене референтне каматне стопе или течаја, те о непосредној примјени промијењене референтне каматне стопе или течаја и о промјенама истих. Корисник платне услуге може у свако доба тијekom уговорног односа захтијевати да му се наведене информације као и увјети из оквирног уговора доставе на папиру или другом трајном медију (чл. 42 - 43). Посебице када је ријеч о оквирним уговорима, у пракси већ постоје двојбена тумачења да се клијенту могу пружити и информације о платним услугама које у вријеме склапања уговора нису предмет истога, али које би клијенту могле пружити у будућности (нпр. додатне предуговорне информације о *on-line* банкарству и сл). Будући да се према дефиницији оквирни уговор састоји од појединачних и узастопних платних трансакција, Директива 2007/64 у чл. 47 - 48. прописује посебне информације које се у свези са извршењем појединачне платне трансакције (енг. *individual payment transaction*) морају пружити платитељу и приматељу плаћања, док платитељ непосредно прије пружања ове услуге може захтијевати информације о накнадама, као и о максималноме року извршења (чл. 46).

Посебне се одредбе односе на измјене и на раскид оквирног уговора (чл. 44 - 45). Најмање два мјесеца прије почетка примјене измијењених увјета пружатељ платне услуге дужан је обавијестити корисника, иако стране могу уговорити да се сматра да су измјене прихваћене од корисника, уколико о супротном не обавијести пружатеља платних услуга (пресумпција

⁶⁰ Директива 2007/64 не тумачи израз „праводобно“ и не даје одговор на питање колико времена мора протећи између предуговорног информирања и самог склапања уговора. Иако се у литератури може пронаћи тумачења да појам не спречава склапање уговора одмах након пружања информација, ауторица сматра да се аналогично може прихватити тумачење истога израза из рецитала 19. преамбуле Директиве 2008/48, према којем се потрошачу прије склапања уговора морају пружити dostatне информације (...) „које он може понијети и провјерити“.

сугласности).⁶¹ Занимљиво је, да пружатељ и корисник платних услуга могу уговорити да се измјене каматних стопа или течаја произашле из референтне каматне стопе или референтног течаја могу провести одмах и без претходне обавијести, у којем случају пружатељ платне услуге мора корисника о томе обавијестити „што је прије могуће“.⁶² Двојбена је учинковитост ове одредбе у виду заштите корисника платних услуга, има ли се у виду често неправилно провођење обвезе информирања у пракси. Корисник платне услуге има право отказати оквирни уговор у свако доба, осим уколико је уговорен отказни рок, који не смије бити дуљи од једног мјесеца. Притом се за отказ уговора склопљеног на одређено вријеме дуље од 12 мј. или на неодређено вријеме, а учињеног након протеча 12 мј. не смије наплатити никаква накнада, чиме се жели потакнути мобилност клијената између различитих пружатеља платних услуга. Дотле пружатељ платних услуга има право отказати оквирни уговор склопљен на неодређено вријеме само ако је то право уговорено и уз отказни рок од најмање 2 мј.⁶³ Притом Директива изричито прописује да се накнаде за

⁶¹ У литератури постоје тумачења према којима је dostatно да измјене кориснику буду доступне путем излиста на банковном аутомату, за што ауторица сматра да није адекватан начин информирања из више разлога. С једне стране Директива захтјева да се код оквирних уговора информације клијенту морају дати на располагање. С друге стране, овај начин информирања има и друге недостатке. Тако је њем. Савезни Врховни суд ВGH у пресуди од 11.1.2007, NJW 2007, стр. 3002. истакнуо како извадци код којих из приказаног посљедњег стања на рачуну (салдо) није видљиво да садрже још непрокњижене износе, односно износе који приматељу плаћања још нису стављени на располагање, доводе клијенте у заблуду.

⁶² Но, одредба је у складу са тачком 2. сл. б. Анекса Директиве 93/13, која прописује да одредба из сл. ј. тачке 1. Анекса није у супротности с уговорним одредбама којима пружатељ финансијске услуге придржава право измијенити стопу камата које је потрошач дужан платити или које му се дугују, или износ других накнада за финансијске услуге без претходне обавијести, уколико има ваљан разлог, под увјетом да пружатељ обавијести сууговоратеља/е о томе у првој прилици и да потоњи имају право одмах раскинути уговор. Надаље, сл. ј. тачке 1. Анекса није у супротности с уговорним одредбама којима продаваатељ или добављач придржава право једнострано измијенити увјете уговора склопљеног на неодређено вријеме, под увјетом да обавијести потрошача у разумноме року и да потрошач има право раскинути уговор. Дотле, сл. ј. тачке 1. Анекса Директиве 93/13 предвиђа примјер одредбе за коју се обориво предмнијева да је непоштена, а којом се трговцу допушта да једнострано мијења уговорне одредбе без ваљаног, уговором предвиђеног разлога.

⁶³ Чл. 45. Директиве 2007/64 користи појам „termination“ који се преводи као раскид, иако у нашем праву суштински не одговара раскиду већ отказу уговора, што је даље поткријељено прописивањем отказних рокова и разликовањем редовног и изванредног отказа. У том смислу и чл. 22. хрватскога ЗПП-а. Чл. 45. Директиве 2007/64 не спомиње право пружатеља платних услуга на редовни отказ оквирног уговора склопљеног на одређено вријеме, из чега се може закључити да

пружање платних услуга смију наплатити само за трошкове настале до отказа уговора, а у случају да их је клијент платио унапријед, потребно му их је надокнадити у дијелу који се односи на вријеме након отказа.⁶⁴

3.4.2. Права и обвезе у свези са пружањем и кориштењем платних услуга

Засигурно најопсежнији дио Директиве 2007/64 се односи на права и обвезе пружатеља и корисника платних услуга у свези са пружањем и кориштењем истих уређена Главом IV. Овдје су садржане детаљне одредбе о ауторизацији и извршавању платних трансакција, те одговорности за њихово неауторизирано, неуредно извршење или неизвршење. Као и у претходном поглављу о транспарентности, заједничке одредбе препуштају аутономији воље уговорних страна да се споразумију о цјеловитој или дјеломичној непримјени Директивом 2007/64 точно прописаних чланака, уколико корисник платне услуге није потрошач (чл. 51).⁶⁵ Посљедично се одредбама Главе IV. не може располагати, уколико је клијент потрошач. Вољи уговорних страна препуштено је и уговарање друкчијег од преклузивног рока прописаног у чл. 58. везано за обавјештавање о неауторизираним или неуредно извршеним платним трансакцијама, који износи најдуље 13 мј. од дана терећења. Надаље, заједничким се одредбама државама чланицама препушта одлука о не/примјени одредбе о извансудском рјешавању спорова ако корисник платне услуге није потрошач, те о томе хоће ли одредбе ове Главе примјенити на микро-подузећа на једнак начин као и на потрошаче. Такођер, се утврђује однос са одредбама секундарног и националног права о потрошачком кредиту, као и прописује посебна могућност споразума страна о непримјени или одступању од одређених одредаба за платне инструменте мале вриједности и

исти однос може престати само темељем изванредног отказа. Но, не треба изгубити из вида да се на контокорентни однос примјењују правила уговора о налогу, који разликује право налогодавца на одустанак од уговора и право налогопримца на отказ налога.

⁶⁴ Ради максималне хармонизације на којој се одредба чл. 45. ст. 4. Директиве 2007/64 темељи, у литератури се је довело у питање да ли клијент осим позивањем на повреду законских одредаба којима се чл. 45. ст. 4. Директиве 2007/64 преузима у национално право, свој захтјев на поврат неосновано плаћених накнада може темељити и на правилима обвезног права о стјецању без основе.

⁶⁵ То се односи на чл. 52. ст. 1., чл. 54. ст. 2. реч. 2, чл. 59, 61, 62, 63, 66. и 75. Њемачки законодавац сматра да је овдје дошло до редакцијске грешке у тексту Директиве 2007/64 која се позива на чл. 54. ст. 2. реч. 2. умјесто на чл. 54. ст. 3. будући да се код првог ради о опћенитој одредби о неауторизираној платној трансакцији, док се чл. 54. ст. 3. бави могућношћу повлачења сугласности. Види БТ-Дрс. 16/11643, стр. 101-102. Државе чланице могу одредити да се чл. 83. не примјењује ако корисник услуга платног промета није потрошач.

електронички новац, под већ описаним увјетима. Примјерице, неће се примјењивати одредбе о обавјештавању о губитку, крађи и другоме, ако се платни инструмент не може блокирати или се не може спријечити његово даљње кориштење, или се неће примјењивати одредбе о ауторизацији ако се платни инструмент користи анонимно или ако пружатељ платних услуга због платног инструмента, не може доказати да је платна трансакција била ауторизирана, или ће се моћи одступити од прописаних рокова за извршење платне трансакције итд. (чл. 53. ст. 1. сл. а - д). Заједничким се одредбама даље прописује немогућност наплате накнада кориснику од стране пружатеља платних услуга за испуњавање властите обвезе информирања или provedбе корективних и превентивних мјера, осим у точно прописаним случајевима,⁶⁶ када исте морају бити уговорене, примјерене и у складу са стварним трошковима (чл. 52). У ставку 2. исте одредбе одражава се и прихваћање тзв. SHA (*shared*) приступа у плаћању накнада, према којем кад платна трансакција не укључује прерачунавање валуте, приматељ плаћања сноси трошкове зарачунате му од његова пружатеља платних услуга, док платитељ сноси трошкове које му зарачунава његов пружатељ платних услуга.⁶⁷ Дотле, пружатељ платних услуга не смије спрјечавати приматеља плаћања да од платитеља захтијева накнаду или да му понуди попуст за кориштење одређеног платног инструмента, иако државе чланице могу укинути или ограничити право на тражење накнада у сврху потицања тржишног натјечања и кориштења учинковитих платних инструмената.⁶⁸ Одредба је од посебне важности за плаћања платним картицама.

⁶⁶ Осим уколико је друкчије прописано у чл. 65. ст. 1. 66. ст. 5. и 74. ст. 2.

⁶⁷ Иако према рец. 41. преамбуле Директиве 2007/64 исти представља најучинковитији сустав који олакшава аутоматизирану обраду плаћања, *Burghart* сматра како ова одредба значајно погађа приватну аутономију уговорних страна допуштајући једино SHA споразуме те тумачи да § 675q. ст. 3. BGB-а који ју преузима и даље допушта уговарање BEN и OUR опција. Види *Ellenberger, J., Findeisen, M., Nobbe, G., (уп), Kommentar zum Zahlungsverkehrsrecht: Praxiskommentar zum Zivil- und Aufsichtsrecht des Zahlungsverkehrs*, Finanz Colloquium Heidelberg, 2010, стр. 865.

⁶⁸ Тако је у предмету C-616/11, *T-Mobile Austria GmbH v Verein für Konsumenteninformation*, *Oberster Gerichtshof (Austrija)*, поставио захтјев за доношење одлуке о претходним питањима која се односе на тумачење чл. 52. ст. 3. Директиве 2007/64 о томе: да ли се исти тумачи на начин да се такођер примјењује на уговорни однос између оператера мобилне телефоније као приматеља плаћања и његовог приватног клијента (потрошача) као платитеља; да ли се потврде о плаћању у готовини потписане особно од платитеља и/или поступак којим се налаже пријенос темељем потписане потврде о плаћању у готовини и уговорени поступак којим се налаже пријенос путем *online* банкарства (*telebanking*) требају сматрати „платним инструментима“ у смислу чл. 4. точ. 23. и чл. 52. ст. 3. Директиве 2007/64; да ли се чл. 52. ст. 3. Директиве 2007/64 треба тумачити да искључује примјену одредаба националног права које опћенито

3.4.2.1. Ауторизација платних трансакција

Платна трансакција или низ платних трансакција сматрају се ауторизиранима само ако је платитељ дао сугласност за њезино односно њихово извршење, при чему иста може услиједити прије или, ако је тако уговорено између платитеља и његовог пружатеља платних услуга, након извршења платне трансакције (чл. 54). За разлику од почетног приједлога Директиве 2007/64, не захтијева се изричита ауторизација сваке платне трансакције, већ је облик давања сугласности препуштен споразуму страна. Стога ауторизација, осим изричитим одобрењем може услиједити и конклюдентно, примјерице путем прешутним одобрењем (нпр. дужник не приговори у уговореном року) или кориштењем одређеног платног инструмента, о чему се уговорне стране морају претходно споразумјети. У недостатку сугласности, платна трансакција је неауторизирана. Сугласност је свакодобно опозива, али најкасније до тренутка неопозивости налога за плаћање. Ако се одређени платни инструмент користи у сврху давања сугласности, платитељ и његов пружатељ платних услуга могу уговорити ограничење трошења односно лимит за платне трансакције које се њиме извршавају (чл. 55). Осим што ће као последица ваљано дане сугласности доћи до ослобођења од евентуалне одговорности за неауторизирани платне трансакције, на исту се примјењују и опће одредбе грађанских законика држава чланица о изјави воље. Наиме, одредбе Главе IV. Директиве 2007/64 о ауторизацији платних трансакција изузетно су важне има ли се у виду прихваћени концепт објективне одговорности пружатеља платних услуга за неауторизирани платне трансакције. Стога, ако је овлаштен оквирним уговором, пружатељ платних услуга може придржати право блокирања платног инструмента из објективно оправданих разлога као што су сигурност платног инструмента, сумња у неовлаштено или пријеварно кориштење, повећани ризик од неиспуњења плаћања и слично, о чему ће обавијестити платитеља. Даљњим одредбама прописане су обвезе корисника и пружатеља платних услуга у свези са платним инструментима (чл. 56 - 57). Корисници су обвезани користити их у складу с увјетима издавања и кориштења (чл. 58. ст. 1. сл. а),⁶⁹ обавијестити о губитку, крађи, протуправном присвајању или неовлаштенном кориштењу и подузети мјере заштите персонализованих сигурносних обиљежја платног инструмента као што су примјерице PIN или TAN (чл. 58. ст. 1. сл. б). Док се чл. 58. ст. 1. сл. б. односи на заштиту платних инструмената од њихове злоупотребе,⁷⁰

забрањују приматељу плаћања наплаћивање накнада и посебице наплаћивање различитих трошкова за различите платне инструменте?“

⁶⁹ У увјете кориштења платнога инструмента спада нпр. горња граница или лимит прекорачења на дебитним или кредитним картицама утврђен уговором између пружатеља и корисника платних услуга.

⁷⁰ У свези са тиме рецитал 56. Директиве 2007/64 напомиње како је потребно утврдити детаљнија правила гледе злоупотребе платних картица, а које је подручје покривено Директивом 97/7 и Директивом 2002/65, те напомиње како исте треба

дотле се обвезе платитеља темељем чл. 58. ст. 1. сл. а. изводе из његова уговорног односа са пружатељем платних услуга. Пружатељи платних услуга су дужни заштитити њихова персонализирана сигурносна обиљежја, суздржати се од слања не захтијеваних платних инструмената и осигурати свакодобну расположивост средстава за примање обавијести и захтјева за де/блокаду платног инструмента ради губитка, крађе и др. Сам ризик слања платног инструмента или било каквих персонализираних сигурносних обиљежја истога кориснику, сноси пружатељ платних услуга.

У случају неауторизиране или ауторизиране али неуредно извршене платне трансакције, корисник је дужан без одгађања обавијестити свог пружатеља платних услуга одмах по сазнању за исту, а најкасније у року од 13 мј. од дана терећења, осим уколико га је пружатељ услуге пропустио информирати о тој трансакцији (чл. 58). У противном, корисник губи сва права која му наспрам пружатеља платне услуге јамчи чл. 75. Директиве 2007/64. У таквим случајевима пружатељ платних услуга мора доказати да је аутентификација⁷¹ платне трансакције била проведена, да је иста била точно забиљежена и прокњижена, те да на њу није утјецао технички квар или други недостатак. Но, сама чињеница забиљежбе кориштења платног инструмента није нужно довољна како би се доказало да је платитељ ауторизирао платну трансакцију или да одговара према чл. 61. ст. 2. ради пријеварног поступања, или стога што намјерно или у крајњој непажњи није испунио једну или више споменутих обвеза начина упорабе платног инструмента. Тиме долазимо и до кључних одредаба Директиве 2007/64 о одговорности пружатеља платних услуга односно платитеља за неауторизиране платне трансакције (чл. 60 - 61).⁷² У таквим је случајевима платитељев пружатељ платних услуга дужан платитељу одмах вратити износ неауторизиране платне трансакције или рачун за плаћање довести у стање прије исте. У литератури постоје тумачења да ће ради максималне хармонизације, ове одредбе искључити право платитеља на поврат средстава темељем националних одредаба о неоснованом богаћењу и захтјева по основи одредаба о пословодству без налога.⁷³ Но, у складу са правом мјеродавним за уговор склопљеним између

одговарајуће измијенити, што чл. 89.-90. Директиве 2007/64 и чине мијењајући чл. 8. обају споменутих директива. Треба напоменути како су се измијењене одредбе односиле на злоупотребу кредитних картица од стране трећих особа, а не самих корисника платних услуга.

⁷¹ Чл. 59. ст. 1. Директиве 2007/64. Према чл. 4. точ. 19. Директиве 2007/64 аутентификација је поступак који пружатељу платних услуга омогућује провјеру кориштења одређеног платног инструмента, укључујући његова персонализирана сигурносна обиљежја.

⁷² Треба напоменути како се ове одредбе не примјењују на електронички новац, ако платитељев пружатељ платних услуга нема могућност замрзавања рачуна за плаћање, односно блокирања платног инструмента (чл.53. ст. 3).

⁷³ Ellenberger, J.,Findeisen, M.,Nobbe, G., *нав.дело*, стр. 888. Друкчије мишљење има Миладин, П., *нав. чланак*, стр. 19.

платитеља и његова пружатеља платне услуге, према чл. 60. ст. 2. могу се захтијевати и додатне финансијске накнаде, примјерице ради накнаде неизравне штете настале у свези са неауторизираним или неуредно извршеном платном трансакцијом, а која није произашла изравно из односа између корисника и пружатеља платне услуге (нпр. штета настала ради закашњења или измакла добит), односно оне која није покривена одредбама Директиве.⁷⁴ Изнимно, платитељ сноси губитак у висини до највише 150 еура, уколико је неауторизирана платна трансакција посљедица кориштења изгубљеног или украденог платног инструмента или злоупотребе протуправно присвојеног платног инструмента до које долази зато што платитељ није заштитио његова персонализирана сигурносна обиљежја, односно сноси губитак у цијелости ако га је изазвао пријеварним поступањем или намјерно или због крајње непажње не испуњава своје обвезе у свези са платним инструментима (чл. 61).⁷⁵ Тиме се првенствено жели потакнути кориснике платних услуга на повећану пажњу с циљем спрјечавања крађе или другог губитка платног инструмента и на промтно обавјештавање о истима ради смањења ризика од неауторизираних плаћања. У случајевима када се пропуст платитеља гледе поштивања обвеза кориштења платног инструмента не може приписати споменутим разлозима, државе чланице могу умањити споменуту одговорност платитеља.⁷⁶ Но, уколико корисник платне услуге није потрошач, стране могу уговорити да се одредба чл. 61. Директиве не примјењује у цијелости или дјеломично.

Једна од новина коју уводи Директива 2007/64 односи се на платитељев захтјев за повратом пуног износа средстава од својег пружатеља платне услуге код већ извршених ауторизираних платних трансакција, иницираних од или путем приматеља плаћања, а под кумулативним испуњењем слиједећих

⁷⁴ Тако чл. 35. ст. 2. и 3. хрватскога ЗПП-а додатно прописују обвезу пружатеља платних услуга платитељу вратити и све накнаде наплаћене у вези с извршеном неауторизираним платном трансакцијом те платити припадајуће камате, као и право платитеља на разлику до пуне накнаде штете према опћим правилима о одговорности за штету.

⁷⁵ Притом се сматра да је у случају злоупотребе платног инструмента која се састоји од више радњи довољно једном платити 150 еура, односно да се одредба не може тумачити на начин да се за сваку поједину радњу мора платити 150 еура. Види Bertelmann, B. S., *Das BGB-Zahlungsdiensterecht im Kontext der Single Euro Payments Area*, Frankfurt am Main et al., Lang, 2011, стр. 149, биљ. 488.

⁷⁶ Поимање крајње непажње (*culpa lata*) је различито поимање у државама чланицама. Као један од примјера *Mavromatti* наводи забиљежбу PIN-а на платни инструмент. Види *Mavromatti*, *op.cit.*, стр. 224. Према рециталу 33. Директиве 2007/64 да би се оцијенило да ли је корисник платне услуге поступао непажљиво треба узети у обзир све околности и оцјену донијети у складу с националним правом. Уговорне одредбе и увјети који се односе на пружање и кориштење платних инструмента, који би повисили терет доказа на страни потрошача или смањили терет доказа издаватељу, треба сматрати ништетнима.

претпоставки: сугласност у тренутку кад је дана, није дана за точно одређен износ трансакције, те њезин износ премашује уобичајено очекивани износ, узму ли се у обзир пријашње платитељеве навике потрошње, оквирни уговор и релевантне околности случаја (чл. 62). Ове су одредбе од посебне важности за потрошаче, који многе новчане обвезе у свакодневном животу испуњавају примјерице путем трајнога налога за плаћање рачуна за телефон, струју, воду и др., али и у ситуацијама када предају податке платних картица прије примитка услуге најма хотелске собе, аутомобила и сл. Занимљиво је, како на захтјев пружатеља платне услуге платитељ мора доставити потребне информације о чињеницама у свези са тиме, чиме заправо доказује испуњење горе наведених претпоставки. Управо у свјетлу повишења ступња заштите потрошача, Уредба 260/2012 предлаже преиспитивање потребе за испуњењем претпоставки у оквиру израде извјешћа Комисије о provedби и учинцима Директиве 2007/64. Ипак, у случају изравних терећења стране се могу оквирним уговором споразумјети да платитељ има право на поврат, неовисно о испуњењу споменутих претпоставки. Дотле, платитељ неће имати то право ако се је друга претпоставка остварила ради промјена уговореног референтног течаја. Оквирним уговором платитељ и пружатељ платних услуга могу уговорити и да платитељ нема право захтијевати поврат средстава, ако је сугласност за извршење платне трансакције дао изравно својем пружатељу платних услуга и, гдје је примјењиво, ако је информација о будућој трансакцији платитељу пружена или учињена доступном од пружатеља платних услуга или приматеља плаћања на договорен начин најмање 4 тједна прије датума доспијећа. Државе чланице морају осигурати да платитељ може захтијевати поврат средстава у року од 8 тједана од терећења, при чему пружатељ платне услуге мора у року 10 дана од примитка захтјева вратити пуни износ или дати образложење о одбијању постављеног захтјева (чл. 63).

3.4.2.2. Извршавање платних трансакција

3.4.2.2.1. Налог за плаћање

Према дефиницији из чл. 4. точ. 16. Директиве 2007/64 налог за плаћање означава сваку инструкцију платитеља или приматеља плаћања његовом пружатељу платних услуга којом се тражи извршење платне трансакције.⁷⁷ Из

⁷⁷ У компаративном праву постоји проблем правне квалификације платног налога. У енглеском праву се сврстава у тзв. *law of agency* што упућује на његово третирање као заступства. Bertelmann, В. S., *нав. дело*, стр. 133, напомиње да француска правна теорија оклијева у сврставању *ordre de virement* у одређену врсту уговора или изјаву воље, већ га као и њемачко право сврстава у *mandat* носитеља рачуна за плаћање у оквиру постојећег трајног уговорног односа, који се у смислу француског *Code Civil* може подвести и под уговор о налогу и под уговор о пуновлашћу. Но, будући да се у њемачком праву поима као *Weisung* односно једнострана изјава воље која правно обвезује банку њезиним прихватом, изгледно је да претеже правна квалификација као уговора о налогу (*mandatum*).

дефиниције је видљиво да налог за плаћање садржајно обухваћа сугласност за извршење платне трансакције, иако се не ограничава само на њу. Само поглавље о извршавању платних трансакција започиње са одредбом о тренутку примитка налога за плаћање, као кључном како за одређење његова извршења и неопозивости, тако и за одређење одговорности пружатеља платне услуге у случају неизвршења или неуредног извршења платне трансакције. Чл. 64. Директиве 2007/64 га одређује као тренутак када платитељев пружатељ платних услуга прими налог за плаћање послан непосредно од платитеља или посредно од или путем приматеља плаћања. Ако то није радни дан, сматрати ће се да је налог примљен сљедећег радног дана, а пружатељ платних услуга може утврдити вријеме при крају радног дана (тзв. *cut-off*) након којег се сваки заprimљени налог сматра примљеним сљедећег радног дана. Но, корисник и пружатељ платних услуга могу уговорити да се тај дан сматра онај који су међусобно договорили или крај одређеног раздобља или дан када платитељ стави средства на располагање. Приликом платне трансакције захтијева се од свих судионика, укључујући и посреднике, да пренесу пуни износ на који трансакција гласи, али се приматељ плаћања и његов пружатељ платних услуга могу споразумјети о томе да потоњи од пренесеног износа одбије своје трошкове (чл. 67).⁷⁸ Уколико је извршење налога за плаћање одбијено, сматрати ће се да исти није ни примљен, а пружатељ платних услуга мора кориснику ставити на располагање или му пружити информације о одбијању и евентуално разлозима одбијања те начину исправљања погрешака које су до тога довеле што је прије могуће, а у сваком случају у роковима из чл. 69. (чл. 65). У том случају рокови за извршење платног налога не теку и не наступају посљедице предвиђене одредбама о одговорности. Иако оквирни уговор може садржавати увјет да пружатељ платних услуга може наплатити такво обавјештавање ако је одбијање било оправдано из објективних разлога, исте

Према хрватском праву обвеза за пружатеља платних услуга одговара садржају чл. 765. ЗОО-а о извршењу налога. Детаљније код Слакопер, З., *нав. дело*, стр. 583.

⁷⁸ Начело је у францускоме праву познато као „*principe du versement intégral*“. Рецитал 40. Директиве 2007/64 наводи како је ради потпуно интегриране аутоматизирани обраде плаћања и правне сигурности гледе испуњења темелних обвеза између корисника платних услуга нужно да се цијели износ пренесен од стране платитеља одобри на рачуну приматеља плаћања. У складу са тиме, ниједан посредник у извршењу платне трансакције не би смио бити у могућности извршити било какво одбијање износа од пренесене своте. Међутим, приматељу плаћања треба омогућити да склопи уговор са својим пружатељем платних услуга према којему потоњи смије одбити своје трошкове. Но, приматељ плаћања мора моћи провјерити да ли је одговарајући износ исправно уплаћен тако да се у информацијама о платној трансакцији наведе и пуни износ пренесених средстава и износ одбијених трошкова.

накнаде у складу са чл. 52. ст. 1. морају бити примјерене и у складу са стварним трошковима.

Вријеме примитка налога за плаћање је кључан тренутак за одређење његове неопозивости према чл. 66. Директиве 2007/64,⁷⁹ који разликује ситуацију када је налог за плаћање упућује платитељ (тзв. *push* плаћања) од ситуације када налог за плаћање упућује приматељ плаћања (тзв. *pull* плаћања).⁸⁰ Ако налог за плаћање упути платитељ, његова неопозивост наступа након што платитељев пружатељ платних услуга *прими* налог. Ако је налог за плаћање задан од стране или путем приматеља плаћања, платитељ не може опозвати налог након *пријеноса* налога за плаћање или након давања сугласности за извршење платне трансакције приматељу плаћања.⁸¹ Када се

⁷⁹ Треба разликовати појам неопозивости према Директиви 2007/64 од појмова коначности и неопозивости у смислу Директиве 98/26 измијењене Директивом 2009/44, који се односе на ранији тренутак у процесу плаћања након којег се не може зауставити књижење и салдирање платног износа на рачуну приматеља. Према рециталу 38. Директиве 2007/64 треба имати у виду брзину обраде платних трансакција у модерним и потпуно аутоматизираним платним суставима, ради које би опозив налога за плаћање након одређене временске тачке изазвао велике трошкове ручне интервенције. Стога је потребно навести точан крајњи рок за опозив плаћања.

⁸⁰ Troiano O., *La disciplina uniforme dei servizi di pagamento: aspetti critici e proposte ricostruttive* у: Rispoli Farina, M., *Armonizzazione europea dei servizi di pagamento e attuazione della direttiva 2007/64/CE*, Giuffrè, Milano, 2009, стр. 17 *et seq.* критизира чл. 66. стога што оставља дојам као да се у цијелости односи на све платне услуге, док се ст. 1. односи само на кредитне трансфере, ст. 2. на дебитне трансфере, а ст. 3. на изравна терећења. Наглашава да се задњи ставак исте одредбе односи на кредитне трансфере док је за све дебитне трансфере потребна сугласност приматеља плаћања. Директива 2007/64 надаље више пута непримјерено користи појам корисника платних услуга умјесто појмова платитеља или приматеља плаћања, а посебице је то неисправно тамо гдје је јасно да опозив платног налога може доћи само од стране платитеља као код кредитних трансфера у чл. 66. ст. 1. Треба имати у виду да налог за плаћање код кредитних трансфера може услиједити само од платитеља односно дужника у главном односу, док код дебитних трансфера он долази управо од приматеља плаћања као вјеровника, али једино темељем ауторизације односно сугласности платитеља. Стога Troiano сматра да се дебитних трансфера не би треба говорити о опозиву налога за плаћање већ о опозиву ауторизације. Према њему се иста проблематика наставља у даљњим одредбама Директиве 2007/64, као нпр. у чл. 75. гдје се ст. 1. односи на кредитни, а ст. 2. на дебитни трансфер, или у чл. 56.-61. који су углавном намијењени платним картицама и кредитним трансферима те се исте одредбе не могу увијек проширити на неауторизане дебитне трансфере. Тумачи да се на дебитне трансфере сигурно примјењују чл. 58. и 60. али не и чл. 56, 57, 61, док се код чл. 59. на њих примјењује ст. 1, а не примјењује ст. 2.

⁸¹ У потоње спадају посебице тзв. зајамчена *pull* плаћања кредитним картицама и плаћања *ec* (енг. *electronic cash*) картицама на POS (енг. *point of sale*)

ради о изравним терећењима, платитељ може опозвати налог за плаћање најкасније до краја радног дана који претходи договореном дану терећења средстава. Ако се пак ради о уговореном дану примитка налога за плаћање корисник може опозвати налог најкасније до краја радног дана који претходи уговореном дану. Изван ових рокова налог за плаћање се може опозвати само ако је тако уговорено између корисника и пружатеља платне услуге, с тиме да је за опозив налога за плаћање заданих од стране приматеља плаћања и код изравних терећења потребна и његова сугласност. Оквирним уговором стране могу предвидјети накнаду за опозив.

3.4.2.2.2. Рок извршења и датум валуте

Одредбе Директиве 2007/64 о року за извршење платне трансакције и датуму валуте ограничавају своје поље примјене на платне трансакције изражене у еуру, националне трансакције изражене у валути државе чланице изван еурозоне и на трансакције које укључују само једно прерачунавање валуте између еура и валуте државе чланице изван еурозоне (чл. 68. ст. 1). Што се других платних трансакција тиче, примјена одредаба овог Одјелка је препуштена аутономији воље уговорних страна, па ће се тако његове одредбе примјењивати на друге платне трансакције, осим уколико корисник и пружатељ платних услуга нису уговорили друкчије, изузев когентне одредбе о датуму валуте и расположивости средстава из чл. 73. (чл. 68. ст. 2). Стране могу уговорити и дуљи рок за извршење код налога за плаћање унутар ЕУ од рокова прописаних чланком 69, али исти не може пријећи 4 дана од тренутка примитка налога. Према чл. 69. Директиве 2007/64 рок за извршење платне трансакције је ограничен до краја слиједећег радног дана од тренутка када је платитељев пружатељ платних услуга примио налог за плаћање, док се тај рок код трансакција иницираних на папиру може продужити за још један радни дан.⁸² За националне платне трансакције државе чланице могу одредити и краће најдуже рокове извршења од оних овдје прописаних. Ови се рокови извршења не примјењују ако је платна трансакција иницирана од стране или путем приматеља плаћања, у којем је случају пружатељ платних услуга приматеља плаћања дужан платитељевом пружатељу платних услуга пренијети налог за плаћање у роковима уговоренима између приматеља плаћања и његовог пружатеља платних услуга, како би се код изравног терећења омогућило намирење на уговорени датум доспијећа новчане обвезе платитеља. Уколико би дошло до непоштивања Директивом 2007/64 прописаних рокова односно закашњења, то би у складу суставним тумачењем чл. 75. ст. 1. Директиве 2007/64 довело до

терминалима, но аналогија би се могла повући и на *push* плаћања, гдје би у главном уговорном односу платитељ и приматељ плаћања уговорили неопозивост налога за плаћање и тиме зајамчили конкретно плаћање.

⁸² До 1.1.2012. постојала је могућност да се платитељ и његов пружатељ платних услуга договоре о року у трајању од најдуже 3 радна дана.

одговорности пружатеља платних услуга ради неуредна извршења платне трансакције.⁸³ Након што пружатељ платних услуга прими средства дужан је одредити датум валуте и ставити износ платне трансакције на располагање на рачуну приматеља плаћања (чл. 73). Датум валуте је у Директиви новоуведен појам који се односи на референтно раздобље кориштено од пружатеља платних услуга за обрачун камата на средства која су изравно терећена са (енг. *debit value date*) или кредитирана у корист (енг. *credit value date*) рачуна за плаћање (чл. 4. точ. 17). Датум валуте може бити најкасније радни дан на који је износ платне трансакције одобрен на рачуну пружатеља платних услуга приматеља плаћања, те исти мора осигурати да износ буде на располагању приматељу плаћања одмах након што је износ одобрен на његовом рачуну за плаћање. Одредба чланка 73. је когентне нарави и уговорне стране њоме не могу располагати, а посебице је битна ради утврђења тренутка пријелаза ризика са пружатеља платних услуга платитеља на пружатеља платних услуга приматеља плаћања у свјетлу чл. 75. ст. 1. Директиве 2007/64 о одговорности.⁸⁴ Посебност постоји уколико потрошач положи готов новац на рачун за плаћање, када пружатељ платних услуга мора осигурати да се датум валуте одреди те износ стави на располагање одмах по примитку средстава. Уколико се у таквоме случају не ради о потрошачу, исто се може учинити најкасније сљедећи радни дан након примитка средстава (чл. 71).

3.4.2.2.3. Одговорност

У засигурно најважније одредбе Главе IV убрајају се оне о одговорности пружатеља платних услуга за неизвршење и неуредно извршење платних трансакција. Исте се темеље на концепту објективне одговорности пружатеља платних услуга (енг. *strict liability*) уведеног већ Директивом 97/5, гдје је иста била ограничена постављеним горњим лимитом платне трансакције.⁸⁵ До

⁸³ Bertelmann, V. S., *нав. дело*, стр. 161. сматра да телеолошко тумачење ове одредбе не би довело до истог резултата у случају да унаточ закашњењу дође до плаћања. У том би случају захтјев платитеља наспрам пружатеља платне услуге према чл. 75. био неоснован јер би довео до његова неоснована богаћења односно стјецања без основе. Према њему би примјена чл. 75. ст. 1. била могућа у ситуацијама када би закашњење у плаћању резултирало немогућношћу испуњења обвезе у главном односу.

⁸⁴ У том смислу Миладин образлаже како одредбе о одговорности преузете из Директиве 2007/64 у хрватски ЗПП (*lex specialis*), мијењају диспозитивну нарав чл. 177. ст. 1. ЗОО-а (*lex generalis*) према којем „ако се плаћа посредовањем банке или друге правне особе код које се води рачун вјеровника, сматрат ће се, ако уговорне стране нису друкчије одредиле, да је дуг намирен кад банци, односно споменутој правној особи стигне новчана дознака у корист вјеровника или налог (вирман) дужникове банке, односно друге правне особе да одобри рачуну вјеровника износ назначен у налогу“. Види Миладин, П., *нав. чланак*, стр. 19.

⁸⁵ Види чл. 8. Директиве 95/7, чл. 8. ст. 1. сл. а. Препоруке 97/489 и чл. 14. ст. 1. UNCITRAL Model Law on International Credit Transfers из 1992.

неизвршења односно неуредног извршења платне трансакције може примјерице доћи услијед грешака у платном саставу или грешака других пружатеља платних услуга који у платној трансакцији дјелују као посредници, при чему кориснику платне услуге није битно коме ће грешка приписати, јер за њу према одредбама Директиве 2007/64 одговара пружатељ платне услуге без обзира на кривњу.⁸⁶ У том смислу чл. 75. разликује платне трансакције инициране од платитеља (тзв. *push* плаћања) од оних иницираних од приматеља плаћања (тзв. *pull* плаћања). У случају првих платитељев пружатељ платних услуга одговара платитељу за неизвршење односно неуредно извршење платне трансакције без обзира на кривњу. Платитељев пружатељ платне услуге мора без одгађања надокнадити платитељу износ неизвршене или неуредно извршене платне трансакције и, према потреби, враћа терећени рачун за плаћање у стање прије погрешне трансакције. Но, одговорност платитељева пружатеља платних услуга није постављена неограничено, већ се исте може ослободити уколико докаже платитељу, и ако је битно и пружатељу платних услуга приматеља плаћања, да је потоњи примио износ у року за извршење прописаном у чл. 69. ст. 1. У том случају пружатељ платних услуга приматеља плаћања одговара приматељу плаћања за уредно извршење платне трансакције, те му одмах ставља на располагање износ платне трансакције и, према потреби, одобрава одговарајући износ на рачун за плаћање.⁸⁷

⁸⁶ Према рециталу 46. Директиве 2007/64 несметано и учинковито функционирање платног састава овиси управо о томе може ли се корисник поуздати да ће пружатељ услуга платног промета извршити платну трансакцију исправно и у уговореном року. Будући да пружатељ услуга обично може процијенити ризике повезане с платном трансакцијом, осигурава платни састав, подузима мјере за опозив загубљених или погрешно додијељених средстава, углавном одлучује о посредницима и др., примјерено је да, осим у неуобичајеним и непредвидљивим околностима, одговорност за извршење платне трансакције сноси пружатељ платних услуга, осим за радње и пропусте пружатеља платних услуга приматеља плаћања за чији је одабир одговоран искључиво приматељ плаћања.

⁸⁷ Mavromatti, *нав. дело*, стр. 238. стога одговорност назива „*flexible strict liability rule*“, објашњавајући како није постављена апсолутно, већ допушта одређене изнимке. Треба напоменути да одредбе Директиве 2007/64 о одговорности узрокују проблеме у разграничењу њоме прописане обвезе пружатеља платних услуга на поврат средстава клијенту у случају не- или неуредно извршене платне трансакције из њоме изравно уређених односа плаћања у односу на главни правни однос, који чини темељ плаћања и којег ове одредбе изравно не уређују иако су од њега нераздвојне те се на њега подредно односе. Због неразумијевања одредаба Директиве у односу на разграничење споменутих односа изродили су се даљњи проблеми разумијевања односа одредаба Директиве о одговорности из односа плаћања подређеног главном уговорном односу (нпр. купопродаји), наспрам одредаба обвезног права о стјецању без основе.

Ст. 2. исте одредбе уређује одговорност у случајевима када је платна трансакција иницирана од стране или путем приматеља плаћања. Одговорност његова пружатеља платних услуга је постављена уже, будући да исти одговара за исправан пријенос налога за плаћање платитељеву пружатељу платних услуга у складу са чл. 69. ст. 3. односно у роковима за извршење уговоренима између приматеља плаћања и његова пружатеља платних услуга. У таквим је случајевима пружатељ платних услуга приматеља плаћања дужан одмах поновно доставити налог за плаћање платитељевом пружатељу платних услуга. Исти такођер може одговорати ради неиспуњења обвеза из когентне одредбе чланка 73. о датуму валуте и стављању средстава на располагање, у којем случају мора осигурати расположивост средстава приматељу плаћања одмах након одобрења средстава на својем рачуну. Директива 2007/64 даље прописује како у случајевима неизвршене или неуредно извршене платне трансакције за коју пружатељ платних услуга приматеља плаћања не одговара, платитељу одговора платитељев пружатељ платних услуга. У сваком случају и неовисно о одговорности, пружатељ платних услуга на захтјев клијента мора одмах подузети мјере утврђивања тијека средстава и обавијестити га о исходу. Пружатељи платних услуга такођер одговарају корисницима за све накнаде или камате које су им наплаћене ради неизвршења или неуредног извршења платне трансакције (чл. 75. ст. 3). Дотле Директива 2007/64 не уређује накнаду штете која би посљедишно могла наступити кориснику (нпр. штета због закашњења у испуњењу обвезе из главног уговорног односа, измакла добит ради несклапања правног посла и др), већ исто препушта националном праву држава чланица, прописујући у чл. 76. да се све финансијске накнаде осим оних предвиђених овим одјељком могу одредити према праву мјеродавном за уговор склопљен између корисника и пружатеља платних услуга.⁸⁸

⁸⁸ Ово поглавље хрватски ЗПП преузима готово дословце у чл. 47-53. Поврх права која кориснику платне услуге припадају према описаним одредбама, чл. 50. ЗПП-а прописује и право на разлику до пуне накнаде штете према опћим правилима о одговорности за штету због повреде уговора, а која се према ЗОО-у темеље на претпостављеној субјективној одговорности. Дотле чл. 51. ЗПП-а прописује право корисника платних услуга у случају неуредно извршене платне трансакције укључујући закашњење с извршењем, да захтијева од свог пружатеља платних услуга уредно извршење платне трансакције, односно камату или поврат износа неуредно извршене платне трансакције према опћим правилима уговорног права. Иако одредба прописује додатна права у односу на она из са Директивом усклађених чл. 47-48, она отвара одређена питања. Наиме, користећи појам корисник платних услуга, чл. 51. изједначава платитеља и приматеља плаћања, док Директива 2007/64 и чл. 47-48. ЗПП-а полазе од разлике опсега одговорности њихових пружатеља платних услуга с обзиром на критериј иницирања платне трансакције. Такођер, чл. 51. ЗПП-а посебице укључује закашњење у неуредно извршење, а које је уз дјеломично извршење већ обухваћено дефиницијом неуредног извршења платне трансакције.

Треба напоменути како Директива 2007/64 пружатеља платне услуге ослобађа одговорности за неизвршење или неуредно извршење платне трансакције, уколико је корисник услуге навео криву јединствену идентификацијску ознаку (чл. 74).⁸⁹ У таквим случајевима пружатељ платних услуга треба уложити разумне напоре ради поврата средстава, а ако је тако уговорено оквирним уговором, ту услугу може и наплатити кориснику. Уколико је за неизвршење или неуредно извршење платне трансакције одговоран други пружатељ платних услуга или посредник, он надокнађује првome пружатељу платних услуга све губитке или износе које је овај платио на основу одговорности према чл. 75. (регрес). Но, право на регрес није коначно уређено у чл. 77. Директиве већ се према ст. 2. остали захтјеви финансијске нарави уређују уговорима између пружатеља платних услуга и посредника.

До искључења одговорности доћи ће уколико корисник платне услуге без одгађања не обавјести свог пружатеља платних услуга одмах по сазнању за неауторизирану или неуредно извршену трансакцију, а најкасније у року од 13 мј. од дана терећења, осим уколико га је пружатељ платне услуге пропустио информирати о тој трансакцији (чл. 58).⁹⁰ Иако се ова одредба не примјењује на регресни захтјев пружатеља платне услуге наспрам посредника, на исти се примјењују одредбе Директиве 2007/64, које прописују када не постоји одговорност пружатеља платних услуга. Одговорност је искључена код неубичајених и непредвидљивих околности изван контроле стране која се на њих позива, а чије би посљедице, унаточ покушајима спрјечавања, биле неизбјежне,⁹¹ или када је пружатељ платних услуга обвезан другим одредбама ЕУ или националног законодавства, примјерице о спречавању финансирања тероризма.

3.4.2.3. Остале одредбе

Од осталих одредаба Директиве 2007/64 потребно је издвојити ону о заштити особних података, чија је обрада допуштена од стране платних сустава и пружатеља платних услуга у сврху спрјечавања, истраживања и откривања

⁸⁹ Према чл. 4. точ. 21. Директиве 2007/64 ријеч је о комбинацији слова, бројева или симбола коју пружатељ платних услуга одреди кориснику и коју овај мора навести како би се јасно одредио други корисник услуга и/или његов рачун за плаћање који се користи у платној трансакцији, а односи се примјерице на IBAN, број картице, број рачуна и сл.

⁹⁰ Миладин објашњава како ова одредба мијења режим чл. 1015. ст. 3. ЗОО-а који за оспоравање изватка текућег рачуна због погрешака у писању или у обрачуна, због испуштања или удвостручења прописује преклузивни рок од године дана од примитка рачуна о ликвидацији салда по закључењу текућег рачуна. Види Миладин, П., *нав. чланак*, стр. 20.

⁹¹ Директива 2007/64 не користи израз *force majeure*, стога што се појам у различитим правним порецима садржајно значајно разликује, а што је у супротности максималном хармонизацијом на којој се Директива темељи.

пријевара у платном промету, те се мора обављати у складу са Директивом 95/46 (чл. 79). Посебан нагласак Директива даље ставља на могућност улагања притужби и на извансудско рјешавање спорова. Од држава чланица се тражи да заинтересираним странама, укључујући удруге потрошача, омогуће подношење притужби надлежним тијелима о наводним кршењима националних одредаба које преузимају Директиву 2007/64. Такођер се захтијева успостава одговарајућих и учинковитих поступака извансудског рјешавања спорова између корисника и пружатеља платних услуга. Државе чланице су дужне прописати дјелотворне, примјерене и одвраћајуће казне за кршење националних одредаба којима се Директива 2007/64 преузима.

4. Јединствено еуро платно подручје (*SEPA*)

Директива 2007/64 се у својој преамбули позива на Јединствено еуро платно подручје (енг. *Single Euro Payments Area*) наглашавајући како је на разини Заједнице кључно успоставити модеран и кохерентан правни оквир за платне услуге, неовисно о томе да ли су услуге у складу са суставом који је резултат иницијативе финансијског сектора за стварањем *SEPA*. Исти треба бити неутралан и осигурати једнаке увјете пословања за све платне сужаве, како би се тако потрошачима пружио избор који ће представљати значајан корак напријед у смислу потрошачких трошкова, сигурности и учинковитости у односу на тренутне националне сужаве.⁹² Иако је тиме учињено јасно разграничење између ЕУ законодавног уређења платних услуга и *SEPA* А иницијативе, треба напоменути како првенствено Комисија, али и друге ЕУ институције помно прате развој *SEPA* пројекта. Тако се је приликом израде приједлога Директиве 2007/64 ангажирало судионике *SEPA* пројекта, који су настојали координирати одредбе исте са правилима из схема развијених у оквиру *SEPA* пројекта. Но, иако Директива 2007/64 представља својеврсну окосницу остварења *SEPA* пројекта, они се разликују по много чему осим по правним учинцима. Примјерице, док се *SEPA* правила ограничавају на плаћања изражена у еурима и поред држава чланица односе и на Лихтенштајн, Исланд и Норвешку као земље Еуропског господарског подручја, те на Монако и Швицарску, дотле се Директива 2007/64 односи на плаћања изражена у еуру и националним валутама, примјењује се и на Еуропски господарски простор, али не и двије потоње земље. Надаље, *SEPA* правила не садрже правила у потпуности подударна са онима из Глава III. и IV. Директиве 2007/64 о транспарентности и правима и обвезама корисника и пружатеља платних услуга. Такођер, Директива 2007/64 се односи на све платне услуге наведене у

⁹² Рецитал 4. Директиве 2007/64.

њезином Привитку, не ограничавајући се на правила о поступцима плаћања у смислу *SEPA* правила.⁹³

Сам *SEPA* пројект у којем су ангажирани Европско платно вијеће (енг. *European Payment Council, EPC*), Комисија и ЕСБ, потјече као иницијатива првенствено од *EPC*-а које је по усвајању Уредбе 2560/2001 установљено као одлучујуће и координирајуће тијело европске кредитне индустрије у односу на плаћања. Оно је 2001. г. започело са самосталном израдом правила за платне инструменте и поступке плаћања којима жели постићи уједначавање стандарда и пословних пракси у господарском, техничком и правном смислу, а са циљем стварања јединственог платног тржишта у ЕУ. Надређени циљ *SEPA* пројекта јест постићи да се сва електроничка плаћања у еурима одвијају под једнаким увјетима као и туземна плаћања, неовисно о томе у којој је држави дан налог за плаћање и у којој се држави налази рачун приматеља плаћања. 2002. г. у Бијелој књизи под називом „*Euroland: Our Single Payment Area*“, *EPC* поставља план за њезино остварење до 2010. г. Тако до 2005. г. *EPC* објављује правила која израђује у облику тзв. *rulebooks*, у односу на изравна терећења (*SEPA Direct Debit Rulebook, SDD Rulebook*) и на кредитне трансфере (*SEPA Credit Transfer Scheme, SCT Scheme*), да би 2008. г. објавио оквир за платне картице (*SEPA Cards Framework*).⁹⁴ Прва од израђених правила која су се почела примјењивати у пракси од 2008. г. су она о кредитним трансферима, да би 2009. г. кредитна индустрија почела нудити *SEPA* производе односно платне инструменте према правилима о изравном терећењу. Израђена правила се непрестано мијењају и прилагођавају новим стандардима и потребама платног тржишта, па се тако често објављују њихове нове верзије (нпр. за кредитни трансфер верзија 2.0, 2.3, 3.2, 3.3, 4.0 итд). *SEPA* правила о кредитним трансферима и изравном терећењу пружатеље платних услуга који нису чланови *EPC*-а обвезују потписивањем уговора о приступању (енг. *adherence agreement*), који се за поједине институције просљеђују *EPC*-у путем националних тијела потпоре тзв. *National Adherence Support Organisations (NASO)*.⁹⁵ За разлику од њих, *SEPA* оквир за платне картице даје тек смјернице за усклађивање, чије праћење и поштивање овиси о вољи пружатеља платних услуга.

Иако је *SEPA* пројект првенствено резултат самосталног дјеловања кредитне индустрије, чији су представници окупљени у *EPC*, не може га се

⁹³ О разликама види Dippel, R., Lohmann, M., Peschke, N., *SEPA, Bank-Verl. Medien, Köln*, 2008, стр. 19.

⁹⁴ Израђена је *SEPA Direct Debit Business to Business Scheme (SDD B2B)* везано за плаћања изравним терећењем у трговачким односима. У оквиру *SEPA* пројекта се ради и на многим другим иницијативама које се односе на механизме пријебоја и намирења (*SCT Scheme-Compliant Clearing and Settlement Mechanisms*), плаћања мобилним телефонима (*SEPA for Mobile*), плаћања у готовом новцу (*SEPA for Cash*) итд.

⁹⁵ Bertelmann, B. S., *нав. дело*, стр. 77. биљ. 228.

проматрати издвојено од рада и дјеловања ЕУ институција, које се у циљу остварења јединственога тржишта платних услуга значајно ангажирају и прате развој *SEPA*. У том смислу исте усвајају читав низ приопћења, извјештаја о напретку, резолуција и других аката којима се настоје утврдити препреке успостави јединственог тржишта плаћања, потом правне, техничке и економске могућности савладавања истих, те утврђују рокови за убрзање пријелаза на *SEPA*. Надаље, ЕУ институције подупиру остварење *SEPA* усвајањем одговарајућих правних аката. Тако се у преамбули Уредбе 260/2012 истиче како је *SEPA* у потпуности у складу са стратегијом Еуропа 2020, те како су и Еуропски парламент у својим резолуцијама из 2009. и 2010. о имплементацији *SEPA* и Вијеће у својим закључцима усвојенима у просинцу 2009. нагласили важност постизања брзог пријелаза на *SEPA*.⁹⁶ Постављени рок за њезино остварење до краја 2010. се је постепено помицао, уједно и ради потребе стварања правнога оквира преузимањем Директиве 2007/64 у државама чланицама до 1.11.2009. Тако је у Приопћењу Комисије из 2009. г. о остварењу *SEPA*, постављен тзв. нацрт пута за раздобље 2009-2012.⁹⁷ Као посљедњи рок за миграцију на *SEPA* правила узима се 1.2.2014, као датум до којег се државе чланице еурозоне морају ускладити са одредбама *SEPA* Уредбе. За државе нечланице еурозоне утврђен је рок до 31.10.2016. Тако ће се Уредбом 260/2012 о техничким правилима и пословним увјетима за кредитне трансфере и изравна терећења односно *SEPA* Уредбом омогућити замјена националних трансакција са *SEPA* правилима за кредитне трансфере (*SCT*) и изравна терећења (*SDD*).

5. Закључак

Директива 2007/64 је усвојена са циљем стварања правног оквира за безготовинска плаћања на унутарњем тржишту ЕУ-а и представља најважнији извор секундарног еуропског права којим се усклађују прописи држава чланица о платним услугама. До тренутка њезина усвајања, пружање платних услуга и платни промет у ЕУ били су дјеломично уређени Директивом 97/5 и Уредбом 2560/2001. Усвајањем Директиве 2007/64 утемељене на потпуној хармонизацији настојало се је отклонити фрагментарност дотадашње регулативе свеобухватним хоризонталним уређењем платних услуга обухваћених њезиним Привитком. Она истовремено тежи циљевима остварења јединственога унутарњег тржишта, заштити клијената од којих нарочито потрошача и SME и јачању тржишног натјечања између пружатеља платних услуга. Тако поред кредитних институција и институција за електронички новац у главне пружатеље

⁹⁶ Види примјерице European Commission Consultative paper on SEPA Incentives, 13.2.2006; OJ C 87 E, 1.4.2010, стр. 166; OJ C 349 E, 22.12.2010, стр. 43.

⁹⁷ Communication from the Commission - Completing SEPA: a Roadmap for 2009-2012, COM(2009)471 final 10.9.2009.

платних услуга Директива 2007/64 убраја на тржишту постојеће платне институције за које прописује посебан и издвојени правни оквир и утврђује надзор над њиховим пословањем. Дотле, кориснике платних услуга штити опсежним каталогом одредаба о транспарентности и пружању предуговорних информација, те одредбама о правима и обвезама корисника и пружатеља платних услуга, од којих се посебице истиче одредба о објективној одговорности пружатеља платне услуге ради неизвршења или неуредног извршења платних трансакција. Притом потрошаче издваја као посебну слабију уговорну страну коју је потребно заштитити прописивањем полукогентности бројних одредаба у односима са истима, а које државе чланице такођер могу проширити и на микропозузећа. Обвеза опсежног предуговорног информирања води ка постављању увијек актуалног питања, неће ли оно умјесто просвјетљења довести до преоптерећења потрошача (тзв. *information overload*).⁹⁷ Иако је гледе осталих корисника платних услуга примјена многих одредаба препуштена аутономији воље страна, иста ће у значајној мјери бити ограничена оквирима које поставља потпуна хармонизација, а која у сектору платних услуга тежи високој униформности ради јачања повјерења пружатеља и корисника платних услуга у постојање једнаких прописа диљем ЕУ.⁹⁸ Но, тзв. „прекогранично повјерење“ ће бити и даље нарушено многим разликама у националним прописима о платним услугама, а које ће бити омогућене опцијама и одредбама минималне хармонизације садржанима у Директиви 2007/64. Осим тога, Директива 2007/64 не улази у правну квалификацију кључних појмова као што су то уговор о пружању платних услуга или оквирни уговор, те не даје тумачење многих генералних клаузула (нпр. праводобно, без непотребног кашњења и сл.). Препреку би у том смислу могло представљати и разнолико преузимање одредаба Директиве 2007/64, али и различити модалитети пружања одређених платних услуга у разним правним порецима. Стога новије иницијативе управо теже отклањању разлика у начинима пружања платних услуга у пракси, те увођењу заједничких техничких и пословних стандарда и правила са циљем постизања учинковитијег и аутоматизиранијег платног промета. У том смислу Директива 2007/64 удара темеље *SEPA* иницијативи у оквиру које *EPC* снажно подупрт од ЕУ институција, али посебице Комисије

⁹⁷ Нем. законодавац тако кључне дијелове Директиве 2007/64 о правима и обвезама уговорних страна преузима одредбама BGB-а, док дијелове о транспарентности и пружању информација упућивањем у § 675д BGB преузима путем чл. 248 EGBGB који носи назив „Обвезе информирања приликом пружања платних услуга“. Као разлог томе наведена је опсежност информација, које би нарушиле прегледност BGB-а. Види ВТ-Дрs. 16/11643, стр. 97.

⁹⁸ Види Cheredenychenko O., *Full Harmonization of Retail Services Contract Law in Europe: Succes or a Failure?* у Grundmann, S., Atamer, Y. M. (ur.), *Financial services, financial crisis and general European contract law: failure and challenges of contracting*, Kluwer Law Internat., Alpen aan den Rijn, 2011, стр. 221.

и ЕСБ израђује правила којима ће се у коначници уклонити паралелне националне и еуропске инфраструктуре за пружање платних услуга и платни производи.

*Emilija Mišćenić, Ph.D., Senior Assistant
Faculty of Law, University of Rijeka*

PAYMENT SERVICES IN THE EUROPEAN UNION

Summary

Payment services are the “oil in the wheels of the internal market”. By creating efficient legal framework for payment services at the internal market, one aims to achieve a realization of the single payment area within the European Union. Although the first initiatives for its realization originate from 50's of the last century, the key turning point represented the adoption of the Directive 2007/64 on payment services in the internal market. Its complete and horizontal regulation of payment services through approximation at the full harmonization level aims both to enhance market competition between institutions offering payment services and to achieve high level of protection of the payment services users. The adoption of the Directive 2007/64 set also the legal foundations for the initiative and the activities of the European Payments Council regarding the creation of the Single Euro Payments Area (SEPA), which aims to remove existing differences and incompatibilities between different national payment systems. As final deadlines for the migration to the SEPA rules, the so called SEPA Regulation prescribes 1.2.2014 i.e. 31.10.2016.

Key words: *payment services; Directive 2007/64; credit transfer; direct debit; payment cards; Single Euro Payments Area.*